LGBTIQ literatura u narodnim knjižnicama Primorsko-goranske županije

Žalac Čičak, Sanja

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:712511

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-28**

Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

Repository / Repozitorij:

ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences

zir.nsk.hr

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
SMJER BIBLIOTEKARSTVO
Ak. god. 2019./2020.

Sanja Žalac Čičak

LGBTIQ literatura u narodnim knjižnicama Primorsko-goranske županije

Diplomski rad

Mentor: izv. prof. dr. sc. Ana Barbarić

Zagreb, studeni 2019.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je ovaj rad rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenoj i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

_____

(potpis)

Sadržaj

1. Uvod ... 5
2. Terminologija ... 6
3. Društveni kontekst u Hrvatskoj ... 7
4. Zakonska prava LGBTIQ osoba u Hrvatskoj ... 8
5. Narodne knjižnice – nositeljice promjena ... 10
5.1. Projekt „Nesigurne intervencije: LGBTIQ-korisnici u narodnim knjižnicama“ ... 11
5.2. LGBTIQ zbirke u narodnim knjižnicama – razvoj i prepreke ... 11
5.3. Samocenzura ... 13
6. Teorijski okvir ... 15
6.1. LGBTIQ korisnici i zadovoljstvo knjižnicom ... 15
6.2. Istraživanja s *check*-listama LGBTIQ naslova ... 17
7. Istraživanje LGBTIQ literatura u narodnim knjižnicama Primorsko-goranske županije ... 19
7.1. Svrha i cilj istraživanja ... 19
7.2. Uzorak ... 20
7.3. Metodologija ... 21
7.3.1. Pretraživanje po ključnim riječima ... 21
7.3.2. Pretraživanje prema popisu preporučenih LGBTIQ naslova ... 22
7.4. Rezultati ... 25
7.4.1. Pretraživanje po ključnim riječima ... 25
7.4.2. Pretraživanje prema popisu preporučenih LGBTIQ naslova ... 28
7.5. Rasprava ... 32
7.6. Ograničenja ... 32
8. Preporuke za daljnja istraživanja ... 33
9. Zaključak ... 34
10. Literatura ... 35
11. Popis kratica ... 42
12. Popis tablica ... 42
13. Popis grafikona ... 42
14. Prilozi ... 43
15. Sažetak ... 45
16. Summary ... 46

1. Uvod

Iako se u javnosti sve više govori o temama važnim za LGBTIQ populaciju, poput zaštite temeljnih ljudskih prava, prava na brak i obitelj, ne može se negirati stigmatizacija koja i dalje okružuje ovu skupinu. Istraživanja javnog mnijenja ukazuju na homofobiju hrvatskog društva. Nasilje nad LGBTIQ osobama hrvatska je svakodnevica, a Povorke ponosa redovno su popraćene ponižavanjem i diskriminacijom sudionika. Težimo li slobodi i sveopćem napretku društva, neophodno je riješiti se konzervativnih stajališta poput onoga da je homoseksualnost bolest. Ovdje u prvi plan dolazi uloga narodne knjižnice kao slobodnog i neograničenog prilaza znanju, kulturi i informacijama, a cilj je dobro obaviještenim građanima omogućiti aktivno uživanje njihovih demokratskih prava. Djelovanje narodne knjižnice zasniva se na jednakosti pristupa svima, uključujući dakako i LGBTIQ populaciju. No koliko knjižnične zbirke doista odražavaju raznolikost lokalne zajednice?

Cilj je ovoga rada ispitati stanje zbirki narodnih knjižnica Primorsko-goranske županije s obzirom na uključenost LGBTIQ literature, kako bi se utvrdilo koliko one zadovoljavaju informacijske potrebe svojih LGBTIQ korisnika.

Na samom početku obrađena je terminologija kako bi se osigurala korektnost pri uporabi pojmova vezanih za LGBTIQ tematiku. Potom slijedi pregled društvenog okruženja u Hrvatskoj, te pregled zakonskih prava LGBTIQ osoba.

Sljedeće poglavlje sagledava ulogu narodne knjižnice kao nositeljice promjena u smislu institucije koja je dužna odražavati raznolikost društva u kojemu djeluje. Kao primjer poticanja uključenosti LGBTIQ pojedinaca u život narodne knjižnice opisan je projekt *Nesigurne intervencije*. Inkluzivne zbirke ogledalo su pozitivnih promjena kojima teže narodne knjižnice, a sve o razvoju istih, kao i preprekama pri njihovoj izgradnji donosi poglavlje 5.

Šesto poglavlje daje pregled dosadašnjih istraživanja, no s obzirom na to da ih je u Hrvatskoj jako malo vezano za ovu tematiku, uglavnom su to radovi stranih autora.

U drugom dijelu rada predstavljeno je sadašnje istraživanje o LGBTIQ literaturi u narodnim knjižnicama Primorsko-goranske županije i to kroz poglavlja: 7.1. Svrha i cilj istraživanja, 7.2. Uzorak, 7.3. Metodologija, 7.4. Rezultati i 7.5. Rasprava. Potpoglavlje 7.6. sagledava ograničenja korištene metodologije.

Za kraj, date su preporuke za daljnja istraživanja i zaključak.

2. Terminologija

Kako bi se osiguralo da se u ovom radu koriste neuvredljivi i korektni termini za pripadnike LGBTIQ zajednice koje i oni sami koriste za sebe, na samom početku potrebno je pojasniti terminologiju. Nazivi koji će se u radu koristiti preuzeti su iz *Pojmovnika rodne terminologije prema standardima Europske unije* (2007) koji je u suradnji s Centrom za ženske studije izdao Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH.

Akronim LGBTIQ koristi se kao krovni termin koji proizlazi iz spolnih i rodnih značajki, a odnosi se na ***l****ezbijke*, ***g****ay*, ***b****iseksualne*, ***t****ransrodne*, ***i****nterseksualne i* ***q****ueer osobe* (*Pojmovnik rodne terminologije*, 2007). Slijede definicije pojmova korištenih u daljnjem tekstu:

lezbijka – ženska osoba koju seksualno i emocionalno privlači druga žena

gej – muškarac homoseksualne orijentacije

biseksualna osoba – osoba koja pokazuje zanimanje za oba spola

transrodna osoba – svaka osoba čiji je rodni identitet i/ili rodno izražavanje drukčije od tradicionalnih, društveno definiranih rodnih uloga i normi

interseksualna osoba – osoba koja se rađa s nedefiniranim, izričito ženskim ili muškim, spolnim obilježjima

queer – riječ koja opisuje homoseksualnu, biseksualnu, transrodnu i interseksualnu zajednicu, kao i heteroseksualne osobe koje sebe vide ili žive svoj život izvan heteroseksualnih patrijarhalnih normi

homoseksualnost – fizička, seksualna, emocionalna i duhovna privlačnost prema osobi istog spola

homofobija – diskriminacija prema homoseksualnim osobama, a uključuje predrasude, strah, mržnju i/ili nesnošljivost prema homoseksualnosti drugih ljudi, ali i kod sebe

coming out ili proces *outanja* – otkrivanje drugima svoje homo/biseksualne orijentacije. Trenutak kada se osoba otvoreno identificira kao lezbijka, gej muškarac ili biseksualna osoba u svom osobnom i/ili profesionalnom životu ("Terminologija", 2010).

3. Društveni kontekst u Hrvatskoj

LGBTIQ populacija često se u javnosti spominje u negativnom kontekstu, iako se situacija u Hrvatskoj posljednjih godina popravila zahvaljujući donekle zadovoljavajućem zakonodavnom okviru o kojem će nešto više riječi biti poslije. Unatoč napretku u pravnom statusu, položaj LGBTIQ osoba u Hrvatskoj i dalje je neizvjestan. Seksualne manjine možemo smatrati socijalno isključenom društvenom skupinom, što podrazumijeva nemogućnost sudjelovanja u uobičajenim aktivnostima društva kojemu pripadaju ("Hrvatska enciklopedija", n.d.). Da je tako pokazuje i studija Agencije Europske unije za temeljna prava (*European Union Agency for Fundamental Rights* [FRA]) koja je 2012. godine ispitala stavove javnosti prema LGBT[1] osobama u zemljama Europske unije i Hrvatskoj, tadašnjoj pristupajućoj članici (FRA, 2014). Rezultati pokazuju da se LGBT osobe u Hrvatskoj suočavaju s kršenjem temeljnih ljudskih prava: 60% ispitanika osjećalo se diskriminirano zbog svoje seksualne orijentacije u posljednjih 12 mjeseci, osobito u zaposlenju i obrazovanju. Samo 7% hrvatskih ispitanika navodi da je prijavilo posljednji slučaj diskriminacije koji su doživjeli, a kao razlog navodi se nepovjerenje prema policiji i sustavu. Negativna iskustva LGBT osoba u EU i Hrvatskoj uključuju vrijeđanje (67%), ismijavanje (68%), druge verbalne uvrede i ponižavanja (49%) i negativne komentare (44%). Zlostavljači su najčešće nepoznate osobe (44%), osobe iz škole ili s fakulteta (17%), i tinejdžeri (33%).

Mlade LGBT osobe do 18 godina najčešće su žrtve podrugljivih komentara ili napada tijekom školovanja, a većina njih skriva svoju homoseksualnost upravo kako bi izbjegli takvo ponašanje prema sebi (FRA, 2014). Milković (2013) u svojoj studiji dolazi do zaključka da je čak 21,7% mladih LGBTIQ osoba doživjelo nasilje u školi i/ili na fakultetu, pa ne čudi što žive u strahu da će biti fizički napadnuti, povrijeđeni ili izopćeni. Oni predstavljaju posebno ranjivu skupinu budući da su ovisniji o roditeljima i imaju malu podršku izvan obitelji (Lezbijska organizacija Rijeka "LORI" [LORI], 2007). Diskriminacija, vršnjačko nasilje i zlostavljanje na temelju spolne orijentacije u hrvatskim školama rezultat je homo/bifobičnog ponašanja među mladima, a jedno od ključnih pitanja jest pitanje sigurnosti. Uz osjećaj izolacije, ovakvo nasilničko ponašanje ostavlja dugoročne posljedice na psihosocijalno zdravlje mladih, te na njihov školski uspjeh (LORI, 2016).

Uzevši u obzir da 8 od 10 LGBTIQ osoba doživi vršnjačko nasilje tijekom školovanja (FRA, 2014), te da se učenici u pravilu ne obraćaju za pomoć nastavnicima i stručnim

[1] Ovdje se koristi akronim LGBT jer se on koristi i u citiranoj literaturi.

suradnicima jer se boje da će naići na osudu i odbacivanje (LORI, 2016), zadaća je školskih knjižnica, a tako i narodnih, osigurati okruženje sigurno od nasilja, diskriminacije, govora mržnje, te borba protiv stigmatizacije i marginalizacije mladih LGBTIQ osoba. Budući da je LGBTIQ tematika u školskim udžbenicima u potpunosti zanemarena ili se prikazuje u negativnom kontekstu (LORI, 2016), školske i narodne knjižnice jesu te koje bi trebale inzistirati na uklanjanju homofobičnih sadržaja iz svojih fondova, korištenju afirmativnog jezika te senzibiliziranju knjižničara o LGBTIQ temama.

U tom se kontekstu o knjižnici govori kao o sigurnom mjestu koja svojom politikom štiti i zagovara različitosti. Osim što se mladi u knjižnici osjećaju zaštićeni od pogleda, pa i roditeljskog nadzora, oni knjižnicu smatraju svojim utočištem (Walker i Bates, 2015). Sigurno mjesto može označavati program naobrazbe knjižničnog ili obrazovnog osoblja, koji onda javno na radnom mjestu iskazuju potporu LGBTIQ populaciji. Knjižnica može na svojim vratima imati naljepnicu duge, što bi značilo da je sigurna od nasilja, zlostavljanja i govora mržnje (Oltmann, 2016).

4. Zakonska prava LGBTIQ osoba u Hrvatskoj

Posljednjih se godina status LGBTIQ osoba u Hrvatskoj poprilično popravio, čemu je pridonio uporan angažman LGBTIQ aktivista te zadovoljavajući zakonski okvir koji štiti prava LGBTIQ osoba. Ustavom Republike Hrvatske (85/10) zajamčena je jednakost pred zakonom te „prava i slobode, neovisno o rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom uvjerenju, nacionalnom ili socijalnom podrijetlu, imovini, rođenju, naobrazbi, društvenom položaju ili drugim osobinama“ (čl. 14). Ustavom je zabranjeno i kažnjivo „svako pozivanje ili poticanje na rat ili uporabu nasilja, na nacionalnu, rasnu ili vjersku mržnju ili bilo koji oblik nesnošljivosti“ (čl. 39).

Zakon o ravnopravnosti spolova, prvi put usvojen 2003. godine, zamijenjen je novim istoimenim Zakonom 2008., da bi doživio izmjene i dopune 2017. Člankom 6 ovoga Zakona (82/2008, 69/2017) zabranjuje se diskriminacija na temelju spolne orijentacije, dok članak 13 navodi da „pri oglašavanju nije dozvoljeno koristiti izričaje koji uzrokuju ili bi mogli uzrokovati diskriminaciju na temelju spola, bračnog i obiteljskog statusa i spolne orijentacije“. U članku 16 „zabranjuje se javno prikazivanje i predstavljanje žena i muškaraca na uvredljiv, omalovažavajući ili ponižavajući način, s obzirom na spol i spolnu orijentaciju“.

Zakon o istospolnim zajednicama prestao je važiti stupanjem na snagu Zakona o životnom partnerstvu osoba istog spola (92/2014, 98/2019). Ovim se Zakonom životno partnerstvo određuje kao „zajednica obiteljskog života dviju osoba istog spola sklopljena pred nadležnim tijelom u skladu s odredbama ovoga Zakona“, a definira se i pojam neformalnog životnog partnerstva.

Još jedan zakon kojim se štite prava LGBTIQ osoba jest Zakon o suzbijanju diskriminacije (85/2008, 112/2012). Njime se „osigurava zaštita i promicanje jednakosti kao najviše vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske, stvaraju se pretpostavke za ostvarivanje jednakih mogućnosti i uređuje zaštita od diskriminacije na osnovi rase ili etničke pripadnosti ili boje kože, spola, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnog ili socijalnog podrijetla, imovnog stanja, članstva u sindikatu, obrazovanja, društvenog položaja, bračnog ili obiteljskog statusa, dobi, zdravstvenog stanja, invaliditeta, genetskog naslijeđa, rodnog identiteta, izražavanja ili spolne orijentacije“.

Kaznenim se zakonom (125/2011, 144/2012, 56/2015, 61/2015, 101/2017, 118/2018) definira zločin iz mržnje te se određuje kazna za počinjenje istog, a odredbe ovog Zakona omogućuju sankcioniranje diskriminacije na temelju spolne orijentacije i drugih obilježja.

Osim navedenih zakona kojima se štite prava LGBTIQ osoba u Hrvatskoj, postoje i oni koji diskriminiraju ovu populaciju. Među njima je i Obiteljski zakon (103/2015) kojim se uskraćuje pravo na brak osobama istog spola, budući da je brak definiran kao „zakonom uređena životna zajednica žene i muškarca“. Ova je definicija braka ušla i u Ustav RH kao rezultat referenduma održanog 01. prosinca 2013. godine na poticaj građanske inicijative „U ime obitelji“. Dok jedni smatraju da rezultat od 65,87% glasova „za“ ovakvu ustavnu definiciju braka pokazuje da u Hrvatskoj još uvijek prevladavaju konzervativna gledišta i homofobija, drugi pak vjeruju da ovaj referendum nije naštetio LGBTIQ zajednici, nego je samo potaknuo donošenje već spomenutog Zakona o životnom partnerstvu osoba istog spola („Rezultati referenduma“, 2013). Jedno je ipak sigurno: Obiteljskim se zakonom onemogućuju ista prava istospolnim parovima, a povlastice koje proizlaze iz Zakona dostupne su samo heteroseksualnim osobama.

Uzimajući u obzir stigmatizaciju pripadnika LGBTIQ zajednice s jedne strane, te borbu LGBTIQ zajednice za veću vidljivost u društvu s druge strane, knjižničari i informacijski stručnjaci suočavaju se s velikim izazovima. Uloga je narodne knjižnice omogućiti svakom pojedincu neometan pristup znanju i informacijama. Informiranost građana

potiče izgradnju demokratskog društva, a kako kaže autorica Džoić (2016), narodne su knjižnice nositeljice promjena, i kao takve u svojim rukama imaju jak mehanizam za mijenjanje svijesti hrvatskog društva o pravima manjinskih zajednica.

5. Narodne knjižnice – nositeljice promjena

Profesionalna je odgovornost knjižničara djelovati u skladu s „Etičkim kodeksom za knjižničare i druge informacijske djelatnike“ Međunarodnog saveza knjižničarskih društava i ustanova (*International Federation of Library Associations and Institutions* [IFLA], 2012), na kojemu se temelji i „Etički kodeks Hrvatskog knjižničarskog društva“ (2012), a kojima se propisuju temeljna pravila ponašanja u knjižničarskoj struci. Oba kodeksa ističu jednak pristup informacijama za sve korisnike bez obzira na njihova osobna obilježja, dob, *spol*, obrazovanje, prihode, *rodni identitet*, *bračni status*, vjeru, rasu, *spolnu orijentaciju*, itd. Obaveza je knjižničara razvijati zbirke koje će osigurati dostupnost različitih vrsta građe i izvora za sve skupine korisnika. Na knjižničnim i informacijskim stručnjacima leži odgovornost promicanja inkluzije i sprečavanja diskriminacije kroz osiguravanje pristupa informacijama za sve, razvoj neutralnih i nepristranih zbirki i pružanje usluga oslobođenih od osobnih političkih, moralnih ili vjerskih uvjerenja. LGBTIQ korisnici od knjižnice očekuju povjerljivost i zaštitu privatnosti, a knjižničari i informacijski stručnjaci dužni su poštivati privatnost, povjerljivost i anonimnost korisnika te osigurati zaštitu osobnih podataka.

Razvojem svojih službi i usluga narodne knjižnice trebaju biti usmjerene na korisnike i zadovoljavanje njihovih specifičnih obrazovnih, kulturnih i informacijskih potreba te potreba za osobnim razvojem. Važno je to poslanje knjižnica istaknuto u IFLA-inim smjernicama za narodne knjižnice (2011), a mnoge ga narodne knjižnice citiraju u svojim misijama. IFLA je 2013. godine osnovala Posebnu interesnu skupinu za LGBTIQ korisnike (*LGBTQ Users Special Interest Group*) kojom se želi potaknuti knjižnice na prikupljanje građe od interesa za LGBTIQ korisnike i njihove obitelji. Knjižničare se potiče na profesionalnost u radu, osmišljavanje programa i usluga usmjerenih na ovu posebnu grupu korisnika, suradnju i partnerstva s LGBTIQ organizacijama i udrugama, a sve kako bi potaknuli kritičko razmišljanje o seksualnosti i rodnom identitetu ("About the LGBTQ Users", 2019). No mogu li se LGBTIQ korisnici u Hrvatskoj osloniti na lokalnu narodnu knjižnicu u zadovoljavanju svojih specifičnih potreba?

Iako Hrvatsko knjižničarsko društvo (HKD), kako navode Barbarić i Pikić (2017), u

velikoj mjeri slijedi aktivnosti IFLA-e kada je u pitanju razvoj knjižničarske profesije i knjižničnih službi i usluga, dolazi do odstupanja kada je u pitanju prepoznavanje LGBTIQ osoba kao posebne grupe korisnika u hrvatskim knjižnicama. Naime, 2018. godine Sekcija za narodne knjižnice pri HKD-u predložila je osnivanje Radne skupine za knjižnične usluge za LGBTIQ korisnike kako bi se počelo problematizirati pitanje nabave, usluga i programa usmjerenih na ovu marginaliziranu skupinu korisnika (Barbarić i Pikić, 2017). Prijedlog je odbijen, no autorice se nadaju kako će HKD slijediti primjer IFLA-e u razvoju knjižničnih usluga za LGBTIQ korisnike.

5.1. Projekt „Nesigurne intervencije: LGBTIQ-korisnici u narodnim knjižnicama“

Prijedlog za osnivanjem posebnog stručnog tijela pri HKD-u za razvoj knjižničnih usluga usmjerenih na LGBTIQ korisnike temelji se na rezultatima projekta „Nesigurne intervencije: LGBTIQ korisnici u narodnim knjižnicama“ koji se provodi s ciljem uključivanja LGBTIQ osoba u programe, usluge i fondove narodnih knjižnica (Bekić i Dolanjski, 2018). Nositelji projekta jesu Galerija „Prozori“, Knjižnica S. S. Kranjčevića, Knjižnice grada Zagreba u suradnji s udrugom Domino i Centrom za ženske studije iz Zagreba te Katedrom za bibliotekarstvo Odsjeka za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Projekt se odvijao u nekoliko povezanih etapa, a uključivao je istraživanje, okrugli stol, produkciju umjetničkih radova i javni program. U fokusu je projekta znanstveno istraživanje koje su provele dr. sc. Aleksandra Pikić i dr. sc. Ana Barbarić (2019), a čiji su rezultati predstavljeni na Okruglom stolu „Nesigurne intervencije: LGBTIQ korisnici u narodnim knjižnicama“ 02. prosinca 2016. godine. Ukratko, rezultati pokazuju kako narodne knjižnice uglavnom ne zadovoljavaju informacijske potrebe svojih LGBTIQ korisnika i nisu prepoznate kao izvor informacija vezanih za LGBTIQ identitete.

5.2. LGBTIQ zbirke u narodnim knjižnicama – razvoj i prepreke

Zadaća je knjižničara pobijediti zablude i predrasude kada su u pitanju LGBTIQ korisnici. Prema ovoj populaciji potrebno je odnositi se dostojanstveno i s poštovanjem kao i prema svim drugim korisnicima, a jedina je razlika da knjižnica treba ponuditi specifične informacije prilagođene ovoj skupini. To podrazumijeva ponudu aktualnih i točnih izvora LGBTIQ tematike. Većina knjižničara slaže se da je potrebno razvijati LGBTIQ zbirku kako bi knjižnični fond bio potpun, a knjižnica imala što ponuditi svim svojim korisnicima (Hart i

Mfazo, 2010; Oltmann, 2016). Čak i u manjim, konzervativnijim sredinama stavovi knjižničara ne razlikuju se bitno (Oltmann, 2016). Međutim, zabrinjavajuća je činjenica da su LGBTIQ zbirke u knjižnicama, ako i postoje, uglavnom nepotpune, šture i premale (Chapman i Birdi, 2016; Joyce i Schrader, 1997; Pikić i Barbarić, 2019; Waite, 2013). Tu se poklapaju stavovi korisnika i knjižničara.

Izgradnja inkluzivnih zbirki kao odraz različitosti društva u kojem knjižnica djeluje nije lak zadatak. Iako se posljednjih desetljeća objavljuje veliki broj naslova LGBTIQ tematike namijenjen svim uzrastima, knjižnice zaostaju u nabavi istih (Schrader, 2007) a LGBTIQ zajednica pritom ostaje neprepoznata. Brojna istraživanja bavila su se preprekama s kojima se knjižničari susreću pri nabavi LGBTIQ naslova.

Budući da LGBTIQ korisnici rijetko traže pomoć knjižničara u pronalasku materijala, knjižničari često pretpostavljaju da među njihovim korisnicima i nema LGBTIQ osoba (Hart i Mfazo, 2010; Schrader, 2007; Walker i Bates, 2015). Kao razlozi slabije nabave LGBTIQ naslova navode se rezovi u proračunu ili bojazan da se ovi naslovi neće posuđivati (Downey, 2013; Pruitt, 2010; Waite, 2013). Williams i Deyoe (2014) međutim ističu slabu povezanost veličine zbirke i troškova nabave, a isto potvrđuju i Chapman i Birdi (2016) tvrdeći da je moguće i s malim proračunskim sredstvima osigurati zadovoljavajuću LGBTIQ zbirku. Rothbauer i McKechnie (1999) otkrivaju da ni veličina knjižnice ne utječe značajno na broj LGBTIQ naslova u fondu.

Druga objašnjena za nedostatne LGBTIQ zbirke u knjižnicama jesu:

- Teško je pronaći izvore LGBTIQ tematike (Boon i Howard, 2004; Downey, 2013; Schrader, 2009; Walker i Bates, 2015)
- Ovi se izvori lako mogu nabaviti međuknjižničnom posudbom (Schrader, 2007)
- Nedostatni financijski resursi (Downey, 2013; Schrader, 2007; Waite, 2013; Walker i Bates, 2015; Williams i Deyoe, 2015)
- Knjižničari strahuju od reakcije nadležnih ili roditelja (Berman, 2000; Downey, 2005; Garry, 2014; Hughes-Hassell, Overberg i Harris, 2013; Walker i Bates, 2015).

Neznanje, odnosno neinformiranost knjižničara o LGBTIQ problematici čest je razlog siromašnih LGBTIQ zbirki u knjižnicama. Dok neki knjižničari pokazuju empatiju, spremno proširuju svoje znanje glede LGBTIQ pitanja i usavršavaju se u tom pogledu, drugi pak smatraju da za to nema potrebe (Walker i Bates, 2015). Iako se navedeni rezultati odnose na

školske knjižnice, može se pretpostaviti da se situacija bitno ne razlikuje ni u drugim knjižnicama. Istraživanje koje je proveo Hawkins sa suradnicima pokazuje da čak 80% ispitanih knjižničara smatra da bi im dodatno obrazovanje o LGBTIQ informacijskim potrebama bilo od velike koristi, uključujući informiranje o aktualnim izvorima, naobrazbu u ophođenju s LGBTIQ osobama i odgovaranju na njihove informacijske upite, te praktične savjete kako knjižnicu učiniti otvorenom za LGBTIQ korisnike (Hawkins, Morris, Nguyen, Siegel i Vardell, 2017). Da je knjižničare potrebno dodatno educirati po ovom pitanju dokazuje i Curry (2005), budući da je u njezinom istraživanju čak 30% knjižničara upit o LGBTIQ naslovima dočekalo „hladno“, „rezervirano“ ili „neutralnog izraza lica“. Po pitanju dodatnog obrazovanja knjižničara slažu se i Walker i Bates (2015), osobito kada se radi o razumijevanju specifičnih potreba LGBTIQ korisnika, te načina kako pružiti podršku i promovirati LGBTIQ građu u svojoj knjižnici. Autorica Garry (2014) zaključuje kako je obrazovani knjižničar ponekad jedini faktor koji doprinosi očitoj razlici između dobro razvijenih, inkluzivnih zbirki i onih manje kvalitetnih.

5.3. Samocenzura

Dok knjižnična udruženja diljem svijeta zagovaraju organizaciju službi i usluga oslobođenih od bilo kakvog oblika cenzure, te ističu dužnost knjižničara da budu pravični pri izgradnji inkluzivnih zbirki (American Library Association [ALA], 2019; IFLA, 2011), dostupna literatura svjedoči o prisutnosti (samo)cenzure u narodnim knjižnicama.

Prema Bermanu (2000), vanjska je cenzura manje štetna za intelektualnu slobodu korisnika, jer primjerice ako je neka knjiga izbačena s popisa obavezne lektire u školama, još postoji šansa da se ona nađe u narodnim knjižnicama ili knjižarama. Berman smatra da je mnogo opasniji oblik cenzure u knjižnicama ograničavanje pristupa idejama i mišljenjima, što se očituje kroz namjerno izostavljanje čitavih žanrova ili kategorija građe unatoč zainteresiranosti korisnika, te neprimjereno i pogrešno katalogiziranje izvora, zbog čega i građa fizički prisutna u fondu postaje nedostupna. Schrader (2007) ističe važnost interneta u životu LGBTIQ mladih koji traže anonimnost pri pretraživanju tema vezanih za njihovu seksualnost, no tomu suprotstavlja filtriranje mrežnih stranica kao oblik cenzure u školskim i narodnim knjižnicama. Zaključuje da se LGBTIQ sadržaji, poput informacija o zdravlju i sigurnom seksu, netočno i nepravedno filtriraju, čime se LGBTIQ populaciji ograničava slobodan pristup informacijama. Wexelbaum (2015) smatra da se filtriranjem LGBTIQ sadržaja korisnike knjižnica upućuje na druge izvore informacija, a mladim ljudima šalje se poruka da je njihova povijest i kultura „opasna i predstavlja prijetnju društvu“.

O samocenzuri knjižničara pri nabavi LGBTIQ naslova pisala je Downey (2013). Ona tvrdi da knjižničari često upotrebljavaju gore navedene izgovore za nedostatne LGBTIQ zbirke, međutim autorica predlaže i rješenja za svaki od izgovora. Zaključuje da cenzura poprima mnoge oblike, od očite zabrane knjiga do bezazlenog izgovora da se nema gdje potražiti LGBTIQ naslove. Ipak, profesionalna je dužnost knjižničara pobijediti osobne stavove i strahove, te biti proaktivan pri izgradnji inkluzivnih zbirki (Downey, 2013).

Daljnji su primjeri samocenzure u knjižnicama procjena knjižničara da ne kupi određeni LGBTIQ naslov, smještaj LGBTIQ materijala na „skrivenim“ mjestima, namjerno neizlaganje LGBTIQ sadržaja, uklanjanje LGBTIQ sadržaja iz fonda knjižnice, te oblik koji se vrlo često spominje u literaturi: namjerno ili nenamjerno pogrešno označavanje LGBTIQ građe u katalogu (Wexelbaum, 2015).

Klasifikacija Kongresne knjižnice, kao i Deweyjeva decimalna klasifikacija pokazuju manjkavosti kada je u pitanju označavanje LGBTIQ sadržaja (O'Leary, 2005; Wexelbaum, 2015). Budući da LGBTIQ korisnici povremeno ili često pregledavaju online kataloge narodnih knjižnica (O'Leary, 2005), vrlo je važno osigurati vidljivost građe dodjeljivanjem širokog spektra označitelja (Downey, 2005; Jordan, 2017; Schrader, 2007; Waite, 2013). Ako se građa pravilno ne označi, potencijalno korisni sadržaji mogu se lako previdjeti. To je dokazala i Moss (2008) na primjeru stripa *Fun Home: A Family Tragicomic* koji je unatoč svom homoseksualnom sadržaju zainteresiranim LGBTIQ korisnicima ostao nevidljiv jer u katalogu narodne knjižnice u Louisvilleu nije dobio odgovarajuće predmetne odrednice. Na sličan su problem naišle i autorice istraživanja iz 2013. otkrivši da mnogim knjigama LGBTIQ tematike u javno dostupnom knjižničnom računalnom katalogu (*Online Public Access* Catalogue – OPAC) nisu dodijeljene odgovarajuće predmetne odrednice, te da se ni u sažetcima djela ne spominju riječi „homoseksualnost“, „gej“ ili „lezbijka“, što onemogućava pronalazak ovih naslova po ključnim riječima (Hughes-Hassell i sur., 2013). Iste autorice navode i primjer označavanja sadržaja kao LGBTIQ iako se u knjizi radi o seksualnom zlostavljanju, što mladima šalje potpuno krivu poruku.

6. Teorijski okvir

6.1. LGBTIQ korisnici i zadovoljstvo knjižnicom

Na samom početku potrebno je naglasiti kako će se pregled dosadašnjih saznanja važnih za ovo istraživanje temeljiti uglavnom na radovima stranih autora, budući da je u Hrvatskoj ova tema relativno slabo istražena.

Za razliku od sadašnjeg istraživanja o stvarnom stanju zbirki narodnih knjižnica, čiji će rezultati biti predstavljeni nešto kasnije, dosadašnja istraživanja provedena na području Hrvatske, a koja se tiču informacijskih potreba LGBTIQ osoba, uglavnom su ispitivala stavove, ponašanje i iskustva pripadnika LGBTIQ zajednice u potrazi za informacijama. Jedno takvo nedavno istraživanje (Pikić i Barbarić, 2019) pokazalo je da je internet najvažniji izvor informacija za 90% LGBTIQ osoba u Hrvatskoj, što se i podrazumijeva s obzirom na anonimnost koju nudi. Kao drugi najčešći izvor informacija navode se prijatelji (40% ispitanika), slijede LGBTIQ udruge (26,3% ispitanika), dok se knjižnice koriste rijetko ili nikad (80% ispitanika). Ovaj rezultat poklapa se s ranijim istraživanjima stranih autora (Jordan, 2017; O'Leary, 2005; Waite, 2013; Walker i Bates, 2015) gdje je većina ispitanika navela internet kao vodeći izvor informacija, budući da nudi veću zaštitu privatnosti. U svom istraživanju Stewart i Kendrick (2019) otkrivaju stav korisnika da je knjižnica javni prostor i ugrožava privatnost u potrazi za LGBTIQ informacijama, dok se internet nameće svojom brzinom i lakoćom uporabe. O'Leary (2005) navodi i druge izvore poput knjižara, recenzija u gej/lezbijskim časopisima, usmenu komunikaciju od usta do usta, društvene grupe, a posebno ističe sindikate kao moguće partnere narodnih knjižnica u zadovoljavanju potreba LGBTIQ zajednice. Jordan (2017) predlaže suradnju školskih i narodnih knjižnica budući da su LGBTIQ učenici pokazali preferenciju prema narodnim knjižnicama i mrežnim izvorima.

Da je situacija u prošlosti bila drukčija pokazuje istraživanje koje su Joyce i Schrader (1997) proveli desetak godina prije u narodnoj knjižnici u kanadskom gradu Edmontonu, u kojemu se knjižnica navodi kao najvažniji izvor podataka o seksualnoj orijentaciji prilikom procesa *outanja*. Drugi izvori koje su ispitanici naveli jesu gej organizacije, prijatelji i knjižare, dok se internet nalazi pri dnu ljestvice. Ovaj rezultat može se objasniti činjenicom da internet još nije bio u toliko širokoj upotrebi i dostupan svima kao što je to slučaj danas.

Autorica Waite (2013) došla je do saznanja da trans osobe diljem Velike Britanije koriste narodne knjižnice u potrazi za trans i LGBTIQ literaturom (53% ispitanika odgovorilo

je *da* za književnost i 49% za publicistiku). Uglavnom su u potrazi za literaturom koja se tiče rodnog identiteta, te koja bi im olakšala proces *outanja*. Ista autorica, međutim, zaključuje kako se trans osobe rijetko odlučuju zatražiti pomoć knjižničara. Do sličnih je rezultata došla O'Leary (2005) saznavši da se LGBTIQ korisnici ustručavaju tražiti pomoć knjižničara što zbog straha da će njihove obitelji saznati povjerljive informacije o njihovoj seksualnoj orijentaciji, što zbog konzervativnih stavova knjižničara. Drugi su razlozi neumjerena pitanja knjižničnog osoblja, nelagoda i sram, nepovjerenje, homofobna atmosfera u knjižnici te stav da knjižnica nema što ponuditi (Joyce i Schrader, 1997; Waite, 2013; Walker i Bates, 2015). Zabrinjavajući su i rezultati istraživanja autorica Pikić i Barbarić (2019) u kojemu su ispitanici naveli kako narodne knjižnice ne nude usluge kojima bi privukle LGBTIQ osobe i ne mare za informacijske potrebe svojih LGBTIQ korisnika. Ističe se i stav korisnika da im knjižnica nema kako pomoći, te da se knjižnica ne može uspoređivati s internetskim izvorima (Stewart i Kendrick, 2019). Kako bi se izbjegao negativan stav LGBTIQ korisnika prema knjižnici, knjižnica bi trebala razvijati inovativne suradnje koje propagiraju pozitivne promjene u zajednici glede LGBTIQ pitanja (Mehra i Braquet, 2011).

Vrste informacija koje LGBTIQ korisnici najčešće traže u knjižnicama jesu one koje se tiču zdravstvenih i pravnih pitanja (O'Leary, 2005; Waite, 2013), procesa *outanja* (Chapman i Birdi, 2016; Joyce i Schrader, 1997; Mehra i Braquet, 2006), samoprihvaćanja, obiteljskog nasilja, roditeljstva, ženske seksualnosti općenito, nasilja i homofobije, LGBTIQ časopise, informacije iz zajednice, izvore o biseksualnosti, transrodnosti i ljudskim pravima te poeziju i književnost (O'Leary, 2005).

Iako knjižnica jest mjesto gdje će LGBTIQ osobe pokušati zadovoljiti svoju informacijsku potrebu, često se ona ispostavi kao beskoristan izvor. Veliki je problem kod postojećih LGBTIQ zbirki zastarjelost građe i nedostatak literature koja se LGBTIQ tematikom bavi na afirmativan način (Pikić i Barbarić, 2019; Waite, 2013). Korisnici su uglavnom nezadovoljni brojem naslova i primjeraka afirmativne LGBTIQ literature (Boon i Howard, 2004; Pikić i Barbarić, 2019; Rothbauer i McKechnie, 1999; Stewart i Kendrick, 2019).

Stavovi knjižničara uglavnom se poklapaju sa stavovima korisnika o malim i nedostatnim LGBTIQ zbirkama u njihovim knjižnicama (Chapman i Birdi, 2016; O'Leary, 2005; Waite, 2013). Waite (2013) otkriva da razlog tomu možda leži u nedostatnim sredstvima za nabavu, pa je razvoj zbirki namijenjenih marginaliziranim skupinama donekle

zanemaren. Chapman i Birdi (2016) pak smatraju kako smanjena sredstva i rezovi u proračunu ne smiju biti izgovor za nepotpunost LGBTIQ zbirki.

Smještaj LGBTIQ zbirki u narodnim knjižnicama pitanje je oko kojeg se formiraju oprečna mišljenja ne samo kod knjižničara, nego i među LGBTIQ korisnicima. Pikić i Barbarić (2019) navode da 60% LGBTIQ ispitanika zagovara smještaj u odvojenim zbirkama, no ne treba zanemariti ni značajnih 40% ispitanika koji smatraju da LGBTIQ literaturu ne treba posebno izdvajati. Waite (2013) smatra da bi LGBTIQ zbirke ipak bilo korisno posebno označiti, ako se fizički ne odvajaju od ostatka fonda. I mladi LGBTIQ korisnici podijeljenog su mišljenja: dok neki smatraju da bi ih izdvajanje LGBTIQ zbirki u školskim knjižnicama izložilo prijezirnim pogledima, drugi se zalažu za odvajanje (Walker i Bates, 2015). Stewart i Kendrick (2019) otkrivaju da je korisnicima teško snaći se u prostoru knjižnice, nisu sigurni gdje potražiti LGBTIQ sadržaje, osobito ako knjižnica nema označenu ili izdvojenu LGBTIQ zbirku. O'Leary (2005) pak odbacuje ideju označavanja ili izdvajanja LGBTIQ literature jer smatra da bi to neke korisnike moglo potaknuti na vandalizam. Veliki broj LGBTIQ korisnika smatra da homofobna literatura i ona koja LGBTIQ osobe opisuje kao manje vrijedne ne treba ni postojati u narodnim knjižnicama, dok drugi smatraju da bi trebala ostati na policama, ali uz posebne oznake. Najmanje je onih koji misle da takva literatura treba ostati na policama bez posebne oznake (Pikić i Barbarić, 2019).

Mnogi su korisnici nezadovoljni ponudom izvora u netiskanom obliku (Brendler i sur., 2017; Chapman i Birdi, 2016) ili nisu svjesni da knjižnice posjeduju i druge oblike građe. Zbog toga se češće okreću internetu, nesvjesni da i knjižnice nude mrežne izvore (Stewart i Kendrick, 2019).

6.2. Istraživanja s *check*-listama LGBTIQ naslova

Nedosljedno ili nepravilno označavanje LGBTIQ građe u katalogu otežava njezin pronalazak, zbog čega su mnogi autori u svojim istraživanjima pribjegli *check*-listama. One predstavljaju unaprijed pripremljen popis LGBTIQ naslova, a njihovim pretraživanjem u katalozima izabranih knjižnica dolazi se do podatka koliko LGBTIQ građe knjižnice posjeduju, odnosno ne posjeduju. Malo je istraživanja na ovu temu provedeno u Hrvatskoj, pa u nastavku slijedi pregled radova stranih autora.

Jedno takvo istraživanje provele su Rothbauer i McKechnie (1999) u 40 kanadskih narodnih knjižnica kako bi utvrdile imaju li mladi u narodnim knjižnicama pristup djelima homoseksualne tematike. Autorice su izabrale 40 LGBTIQ naslova namijenjenih mladima ili

u kojima je glavni lik gej ili lezbijka. Pretraživanjem kataloga izabranih knjižnica pokazalo se da je prosječan broj naslova po knjižnici 16.2, odnosno nešto više od 40%. Tri najveće knjižnice imale su 75% naslova, dok su četiri knjižnice srednje veličine posjedovale više od 50% naslova. Ipak, autorice upozoravaju na velike varijacije u broju naslova u pojedinim knjižnicama s obzirom na njihovu veličinu, te zaključuju kako su njihove zbirke ograničene i nedostatne s obzirom na populaciju koju opslužuju.

Slično istraživanje provele su autorice Boon i Howard (2004) izabravši 35 LGBTIQ naslova za mlade objavljenih u razdoblju od 1998. do 2002. Istraživanje je provedeno na uzorku od devet kanadskih narodnih knjižnica, a uz LGBTIQ građu autorice su usporedno provjeravale i posjedovanje naslova s kontrolnog popisa (ne-LGBTIQ naslove). Pokazalo se da je prosječan broj primjeraka LGBTIQ tematike za mlade u svim knjižnicama ukupno 40,57, te da se naslovi s kontrolnog popisa nabavljaju češće nego LGBTIQ naslovi.

Williams i Deyoe (2014) svojim su istraživanjem željele saznati koliko knjižnične zbirke za mlade odražavaju različitosti zajednice u kojoj knjižnica djeluje. Usredotočile su se na tri skupine korisnika: članove rasnih i etničkih skupina, osobe s invaliditetom te LGBTIQ osobe, a istraživanje je provedeno u američkim školskim, akademskim i narodnim knjižnicama. Na njihovoj *check*-listi našlo se 116 naslova LGBTIQ tematike, a zabrinjavajuć je rezultat da čak 15% američkih knjižnica ne posjeduje nijedan od njih.

U svom članku Chapman i Birdi (2016) istražuju koliko fondovi narodnih knjižnica u Engleskoj zadovoljavaju potrebe mladih LGBTIQ osoba. Autorice su sastavile *check*-listu s 476 LGBTIQ naslova, a istraživanje je provedeno pretražujući OPAC-e 13 središnjih narodnih knjižnica s njihovim ograncima. Rezultati pokazuju da su zbirke LGBTIQ građe nedostatne i da postoji prostor za unapređenje istih, osobito kada su u pitanju e-knjige i e-audioknjige. Međutim, pokazalo se i da proračun neizravno utječe na nabavu LGBTIQ naslova i razvoj potpunijih i ažurnijih zbirki.

Novije istraživanje provedeno u 24 narodne knjižnice diljem SAD-a (Brendler i sur., 2017) pokazalo je da su neke LGBTIQ zbirke vrlo reprezentativne, dok se druge ne mogu pohvaliti velikim brojem naslova. Autorice ističu manjak netiskanog materijala, odnosno e-knjiga i audioformata za daljinsko preuzimanje, pa mladima koji se tek identificiraju kao LGBTIQ osobe može biti neugodno fizički doći u knjižnicu kako bi pretražili građu koja ih zanima. Rezultati ukazuju i na povezanost veličine LGBTIQ zbirke s geografskim smještajem knjižnice.

Moss (2008) je u svom istraživanju kombinirala pretraživanje kataloga prema ključnim riječima (*lezbijka, gej, homoseksualnost, biseksualnost, transrodnost, transseksualnost, rodni identitet* i *spolna orijentacija*) s trima *check*-listama LGBTIQ naslova. Prvi je popis sastavila prema nabrojanim ključnim riječima iz postojeće LGBTIQ zbirke u narodnoj knjižnici Louisville, dok su preostala tri popisa sadržavala nagrađivane ili preporučene LGBTIQ naslove koje je autorica stoga procijenila „poželjnima" za LGBTIQ zbirku jedne narodne knjižnice. Iz rezultata je vidljivo da se jedna trećina LGBTIQ zbirke (31,9%) u knjižnici Louiseville može smatrati poželjnom, odnosno čak 74 od 232 naslova iz postojeće zbirke pojavljuju se na barem jednom od tri popisa nagrađivanih i preporučenih LGBTIQ naslova.

Jedno istraživanje na području Hrvatske provela je kolegica Džoić s Filozofskog fakulteta u Zadru, pod nazivom *Queer literatura u narodnim knjižnicama* (2016). Njezin je cilj bio ispitati u kolikoj je mjeri queer literatura zastupljena u narodnim knjižnicama Splitsko-dalmatinske, Šibensko-kninske i Zadarske županije te kakav je stav knjižničara zaduženih za izgradnju zbirki spram nabave queer literature. Izradivši popis temeljnih naslova, tzv. *core* listu, pretražila je online kataloge navedenih narodnih knjižnica i provela intervjue s voditeljima Odjela nabave. Rezultati pokazuju veću zastupljenost queer literature u županijskim matičnim knjižnicama, što ne iznenađuje, no gledajući širu sliku, zastupljenost ovih naslova u odnosu na *core* listu ipak je nedostatna. Nijedna knjižnica, međutim, nije u potpunosti zanemarila izgradnju queer zbirke.

7. Istraživanje LGBTIQ literatura u narodnim knjižnicama Primorsko-goranske županije

7.1. Svrha i cilj istraživanja

Osnovno načelo narodne knjižnice jest da su njezine službe i usluge jednako dostupne svim grupama unutar zajednice, ne isključujući ostale. Razvoj zbirki temelji se na istom načelu, a to znači da se mora osigurati pristup građi posebnim grupama korisnika, uključujući LGBTIQ populaciju. Sadašnje će se istraživanje nadovezati na istraživanje kolegice Džoić i pokušati odgovoriti na vrlo općenito pitanje: koliko fondovi narodnih knjižnica Primorsko-goranske županije (PGŽ-a) odražavaju raznolikost društva i zadovoljavaju potrebe svoje lokalne zajednice. Preciznije, cilj je ovog istraživanja utvrditi koliko LGBTIQ naslova posjeduju u svojim zbirkama i koliko time zadovoljavaju informacijske potrebe svojih LGBTIQ korisnika. Kao i kod Moss (2008), kombinirat će se pretraživanje online kataloga

prema ključnim riječima, a zatim će se pristupiti pretrazi kataloga prema popisu preporučenih LGBTIQ naslova.

7.2. Uzorak

Prema Upisniku knjižnica Ministarstva kulture Republike Hrvatske, u Primorsko-goranskoj županiji djeluje 16 samostalnih narodnih knjižnica: 13 u gradovima i 3 u općinama. Knjižnice koje su ušle u uzorak sadašnjeg istraživanja jesu knjižnice u gradovima: Bakru, Cresu, Crikvenici, Čabru, Delnicama, Kraljevici, Krku, Malom Lošinju, Novom Vinodolskom, Opatiji, Rabu, Rijeci i Vrbovskom, te općinama Kostreni, Općini Vinodolskoj i Viškovu. Gradska knjižnica Rijeka djeluje kao središnja knjižnica grada Rijeke i matična županijska knjižnica za narodne i školske knjižnice PGŽ-a. Na temelju ugovora o obavljanju djelatnosti s Gradskom knjižnicom Rijeka djeluje knjižnica u općini Čavle, a ugovorom s Gradskom knjižnicom *Viktor Car Emin* Opatija knjižnica u gradu Kastvu te općinama Lovran, Matulji i Mošćenička Draga. Osim knjižnica u gradskim i općinskim središtima, ustrojeno je ukupno 10 ogranaka u mreži četiriju knjižnica, od čega Gradska knjižnica Rijeka ima 4, Gradska knjižnica i čitaonica Mali Lošinj također 4, te po jedan ogranak Gradska knjižnica Crikvenica i Narodna knjižnica i čitaonica *Halubajska zora*.

U svrhu ovog istraživanja, kada se koristi naziv neke narodne knjižnice, on se ujedno odnosi i na njezine podružnice, odnosno ogranke. Pri pretraživanju kataloga, nisu se posebno bilježili podaci za podružnice i ogranke, već su oni bilježeni pod ukupan rezultat središnje gradske ili općinske knjižnice. (Za popis narodnih knjižnica PGŽ-a s pripadajućim podružnicama i ograncima, broj stanovnika koji uslužuju po gradovima i općinama te broj aktivnih korisnika, pogledaj Prilog 1).

Tablica 1 donosi podatke o tipu knjižnica kojem pripadaju narodne knjižnice PGŽ-a, te koliko ih je u svakoj kategoriji. U tablici su prikazane središnje knjižnice, bez podružnica i ogranaka.

Tablica 1: Narodne knjižnice PGŽ-a prema tipu

Tip knjižnice prema veličine područja koje obuhvaća	Broj knjižnica
tip I (iznad 100.000 stanovnika)	1
tip V (10.000 - 20.000 stanovnika)	3
tip VI (5.000 - 10.000 stanovnika)	7
tip VII (do 5.000 stanovnika)	5

7.3. Metodologija

Sve narodne knjižnice iz uzorka mrežno su povezane i rade u jedinstvenom knjižnično-informacijskom sustavu Zaki. Na web stranici svake knjižnice, putem online kataloga moguće je dobiti informacije o fondu. To je moguće postići i putem skupnog kataloga knjižnica Primorsko-goranske županije na adresi https://katalog-pgz.gkr.hr.

7.3.1. Pretraživanje po ključnim riječima

Pretraživanje po ključnim riječima i predmetnim odrednicama provedeno je u pojedinačnim katalozima knjižnica. Bitno je naglasiti da je pretraživanje suženo tako da je kod građe odabrana opcija „knjige“, a kod jezika „hrvatski“. Dakle, u katalozima su dostupne informacije o vezanim člancima, mrežnoj građi itd., kao i građa na drugim jezicima, no ti naslovi nisu uključeni u ovom istraživanju i nisu prikazani u ukupnim rezultatima.

Temeljem pregledavanja postojećih oznaka/tagova i predmetnih odrednica u katalogu, izabrani su sljedeći pojmovi:

- homoseksualnost (uključujući „homoseksualci“)
- lezbijska seksualnost (uključujući „lezbijke“, „lezbijstvo“)
- LGBTIQ osobe
- LGBT
- biseksualnost
- istospolne zajednice
- transrodnost
- spolni identitet – rodni identitet
- queer teorija
- queer

Svaki od pojmova upisan je za pretraživanje u opciji „katalog“, a zatim i kao „predmetna odrednica“. Pod opcijom katalog bilježio se ukupan broj rezultata, dok se pod opcijom „predmetna odrednica“ bilježio samo broj novih naslova, odnosno oni naslovi koji se nisu pojavili pod prvom opcijom pretrage. Jasno je da nisu pokriveni svi termini vezani za LGBTIQ tematiku, poput transseksualnosti, transvestizma, seksualne orijentacije, heteroseksizma, homofobije, itd. Neki od tih termina zamijenjeni su užim pojmom, dok su drugi namjerno izostavljeni, budući da se u pretrazi pojavljuju isti rezultati kao i kod nekog drugog uključenog pojma.

Rezultati pretrage bilježili su se u posebnu tablicu i to broj rezultata u katalogu za svaku ključnu riječ ili predmetnu odrednicu, te popis dobivenih naslova s tim da su iz tablice brisani a) dupli naslovi, odnosno oni koji su se pojavljivali pod više oznaka i b) lažni rezultati (npr. *Klub čudnih zanimanja* G. K. Chestertona, koji je prijevod djela *The Club of Queer Trades*, te nema veze s LGBTIQ tematikom). Naslovi su se pojavljivali duplo kada im je u katalogu dodijeljeno više oznaka, recimo „homoseksualnost" i „lezbijstvo", kao npr. naslovu *Povijest gej i lezbijskog života i kulture*. U tim se slučajevima naslov u tablici bilježio samo jednom, i to pod ključnom riječi pod kojom se prvi put pojavio. Budući da se pretraga provodila istim redoslijedom kojim su ključne riječi nabrojane gore u tekstu, a najviše rezultata u katalozima svih knjižnica dao je prvi pojam „homoseksualnost", naslovi su se bilježili pod tim pojmom. Svaki sljedeći novi naslov bilježio se pod ključnom riječi pod kojom se prvi put pojavio. Također, ovdje se bilježilo koliko je od izlistanih rezultata namijenjeno odraslima, a koliko djeci i mladima, te koliki je udio književnosti među tim naslovima.

7.3.2. Pretraživanje prema popisu preporučenih LGBTIQ naslova

Putem *e-maila* poslan je upit LGBTIQ udrugama i organizacijama s molbom da sastave popis LGBTIQ naslova za koje smatraju da bi se trebale naći na policama narodnih knjižnica. Uz to, poruka je sadržavala kratak opis istraživanja i kriterije za odabir naslova na popis. Zamolba se nalazi u Prilogu 2. *E-mail* je poslan na 10 adresa: Centru za ženske studije pri Filozofskom fakultetu u Rijeci, portalu VoxFeminae, LGBTIQ udrugama Dugine obitelji, Domino, Zagreb Pride, Rišpet, Iskorak, Lezbijskoj grupi Kontra, Lezbijskoj organizaciji Rijeka „LORI" i urednici portala CroL.hr.

Kriteriji prema kojima je trebalo sastaviti popis LGBTIQ naslova jesu sljedeći:

1. Djela/navedeni naslovi moraju biti na hrvatskom jeziku (u originalu ili prevedena na hrvatski);
2. Mogu biti iz područja književnosti (fikcije) ili publicistike (biografije, stručna i znanstvena literatura, priručnici, itd.);
3. Mogu biti namijenjeni bilo kojoj dobnoj skupini (djeci, mladima, odraslima);
4. Glavni lik treba biti LGBTIQ osoba, ili je LGBTIQ odnos glavna priča (ne spominje se samo usput).

Nakon jednog mjeseca, pristigla su samo tri odgovora na upit. Iz udruga Dugine obitelji i VoxFeminae preporučili su naslove koji se nalaze u već spomenutom diplomskom

radu kolegice Džoić sa sveučilišta u Zadru (2016), s tim da su „Dugine obitelji“ nadodali jedan rad na popis (*Mletački sokol*). Treći je odgovor stigao iz udruge „LORI“, koja je preporučila 15 svojih publikacija (dostupnih za preuzimanje na njihovim web stranicama), te dodatnih pet naslova, od kojih su se tri već nalazila na popisu autorice Džoić, a dva su nova. Popis preporučenih LGBTIQ naslova u svrhu ovog istraživanja preuzet je većim dijelom iz rada autorice Džoić, te je proširen trima novim naslovima. Tako se konačan popis sastoji od ukupno 56 naslova (vidi Tablicu 2). Preporučene publikacije udruge „LORI“ nisu dodane na konačan popis, no kao i naslovi s popisa preporučenih naslova, i oni su pretraženi u skupnom katalogu knjižnica PGŽ-a, a rezultati će biti prikazani u nastavku.

Tablica 2: Popis preporučenih LGBTIQ naslova

	AUTOR / UREDNIK	NASLOV	MJESTO IZDAVANJA	NAKLADNIK	GODINA
1.	Abramson, P.R., Pinkerton, S.D.	O užitku: razmišljanja o naravi ljudske spolnosti	Zagreb	Jesenski i Turk, Hrvatsko sociološko društvo	1998
2.	Aldrich, R.	Povijest gej i lezbijskog života i kulture	Zagreb, Beograd	Sandorf, Red box	2011
3.	Bagić, Aida	Ako se zovem Sylvia	Zagreb	Aora komunikacije	2007
4.	Bakić, Asja	Mars	Zagreb	Sandorf	2015
5.	Bendini, N.	Samo na jednu noć	Zagreb	Queer Zagreb	2009
6.	Benini, Milena	Mletački sokol	Zagreb	Hangar 7	2017
7.	Bodrožić, Nataša (ur.)	Poqueerene priče	Zagreb	Domino	2004
8.	Butler, Judith	Nevolje s rodom: feminizam i subverzija identiteta	Zagreb	Ženska infoteka	2000
9.	Carter, D.	Stonewall:pobuna koja je rasplamsala gej revoluciju	Zagreb	Zagreb Pride	2011
10.	Chbosky, Stephen	Charliejev svijet	Zagreb	Algoritam	2014
11.	de Lauretis, T.	Praksa ljubavi: lezbijska seksualnost i perverzna žudnja	Zagreb	Ženska infoteka	2003
12.	Dobrović, Z., Bosanac, G.	Usmena povijest homoseksualnosti u Hrvatskoj: dokumentiranje svjedočanstava o privatnom i javnom djelovanju seksualnih i rodnih manjina: preteča LGBT pokreta u Hrvatskoj	Zagreb	Domino	2007
13.	Downing, L., Gillet, R.	Queer u Europi - suvremene studije	Zagreb	Zagreb Pride	2013
14.	Duhaček, Gordan	Destruktivna kritika i druge pederske priče	Zagreb	Domino	2009
15.	Eugenides, Jeffrey	Srednji spol	Zagreb	Vuković i Runjić	2007
16.	Eugenides, Jeffrey	Nevina samoubojstva	Zagreb	Vuković i Runjić	2004
17.	Filipović, U.	Staklenac	Zagreb	Domino	2007
18.	Fisher, E.	Aimee i Jaguar	Zagreb	Ženska infoteka	2000
19.	Foucault, M	Povijest seksualnosti: volja za znanjem	Zagreb	Domino	2013
20.	Foucault, M	Povijest seksualnosti: upotreba zadovoljstva	Zagreb	Domino	2013
21.	Foucault, M	Povijest seksualnosti: briga o sebi	Zagreb	Domino	2013
22.	Frey, Damir Zlatar	Kristalni kardinal	Zaprešić	Fraktura	2014
23.	Guibert, H.	Citomegalovirus	Zagreb	Queer Zagreb	2009
24.	Guibert, Herve	Lud za Vicentom	Zagreb	Domino	2011

25.	Guibert, Herve	Samilosni protokol	Zagreb	Domino	2011
26.	Heger, H.	Muškarci s ružičastim trokutom	Zagreb	Queer Zagreb	2008
27.	Herzog, D.	Seksualnost u Europi 20.stoljeća	Zagreb	Zagreb Pride	2015
28.	Hollinghurst, Alan	Linija ljepote	Zagreb	Profil international	2005
29.	Hooks, B.	Feminizam je za sve: strastvena politika	Zagreb	Centar za ženske studije	2004
30.	Ilinčić, D.	Berlinski ručnik	Zagreb	Fokus komunikacije	2006
31.	Isherwood Christopher	Samac	Zagreb	Domino	2014
32.	Kovačić, Ivana	Parabajka	Rijeka	Zigo	2013
33.	Llosa, Mario Vargas	San jednog Kelta	Zagreb	Vuković i Runjić	2013
34.	Maričić, Antonija; Štambuk, Marina; Tadić Vujčić, Maja; Tolić, Sandra	Ja nisam gej mama, ja sam mama: roditeljstvo LGB osoba u Hrvatskoj	Zagreb	Jesenski i Turk	2016
35.	Maxeiner, Alexandra; Kuhl, Anke	Sve je to obitelj	Zagreb	ArTresor Naklada	2013
36.	Mozetić, Brane	Banalije	Zagreb	Altagama	2012
37.	Pagano, Emmanuelle	Adolescenti trogloditi	Zagreb	MeandarMedia	2014
38.	Pavlić, Zrinka	Imaš vatre?	Zagreb	Jesenski i Turk	2013
39.	Piglia, Ricardo	Spaljeni novac	Zagreb	Hena com	2015
40.	Poštić, J., Hodžić, A.	Transgresija roda: spolna/rodna ravnopravnost znači više od binarnosti: zbornik konferencijskih radova	Zagreb	Ženska soba, CESI	2006
41.	Rich, A.	Prisilna heteroseksualnost i lezbijska egzistencija	Zagreb	Kontra	2002
42.	Rich, A.	O lažima, tajnama i šutnji: izabrani tekstovi	Zagreb	Ženska infoteka	2003
43.	Rojc, Saška	Puzzlerojc	Zagreb	AGM	2007
44.	Simić, Mima	Pustolovine Glorije Scott	Zagreb	AGM	2005
45.	Smith, Tom Rob	Farma	Zagreb	Profil	2015
46.	Solanović, S., Pušić, B., Baranović, I. , Radović, T.	Queer bajke	Zagreb	Queer Zagreb	2005
47.	Spargo, T.	Foucault i queer teorija	Zagreb	Jesenski i Turk	2001
48.	Stulhofer, A.	Što je za mene seks	Zagreb	Profil	2010
49.	Toibin, Colm	Evanđelje po Mariji	Zagreb	Naklada Ljevak	2014
50.	Tranik, Suzana	U svojem dvorištu	Zagreb	Lezbijska grupa Kontra	2011
51.	Verde, Nora	Do isteka zaliha	Zagreb	Sandorf	2013
52.	Verde, Nora	Posudi mi smajl	Zagreb	MeandarMedia	2010
53.	Winterson, Jeanette	Naranče nisu jedino voće	Korčula, Zagreb	Andrijići	1998
54.	Witting, Monique	Hetero um i drugi eseji	Zagreb	Kontra	2011
55.	Žegura, Iva	Coming out: razumjeti vs./feat. prihvatiti	Zagreb	Naklada MD	2006
56.	Žmak,Jasna	Moja ti	Zagreb	Profil	2015

Većina je naslova objavljena između 2000. i 2016. godine, dok su dva naslova iz 1998. godine. Književnih je naslova 33, uključujući poeziju, na popisu je i jedna slikovnica, a ostalo su naslovi publicistike.

Rezultati pretrage bilježili su se u posebnu tablicu i to podatak posjeduje li knjižnica određeni naslov, dok se podatak o broju primjeraka nije bilježio. Također, ako se neki naslov nalazio u ogranku, ali ne i u središnjoj knjižnici, bilježilo se kao da ta knjižnica posjeduje taj naslov, budući da je on korisnicima ipak dostupan. Nekoliko je takvih slučajeva uočeno u opatijskoj knjižnici, te jedan u Crikvenici.

7.4. Rezultati

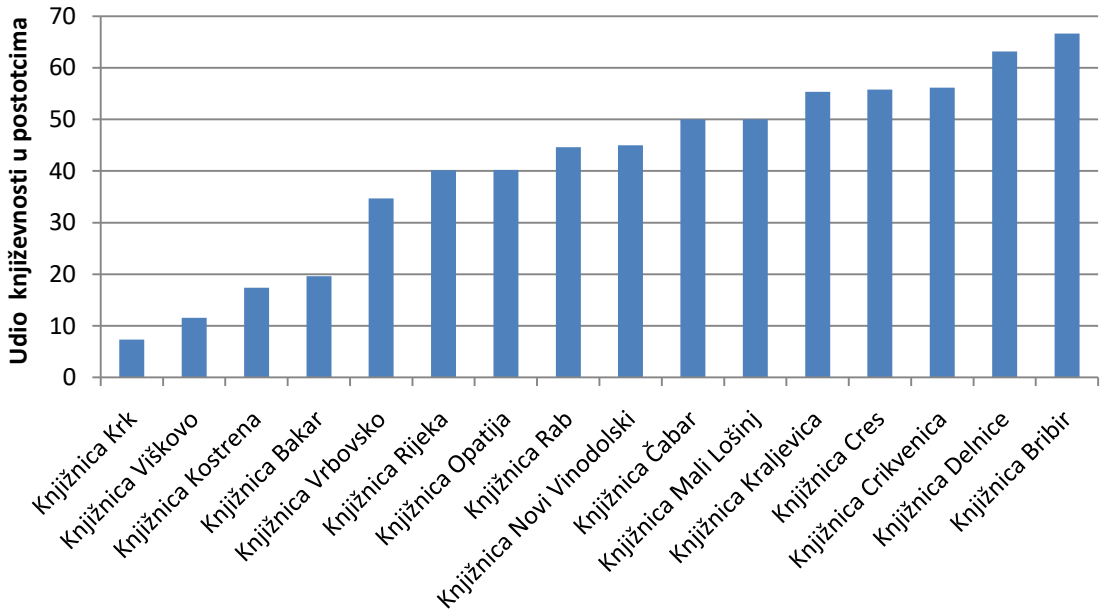
7.4.1. Pretraživanje po ključnim riječima

„Homoseksualnost“ kao ključna riječ pri pretrazi kataloga svih knjižnica dala je najviše rezultata, dakle najviše je LGBTIQ naslova u katalogu označeno ovom oznakom. Isti pojam kao predmetna odrednica uglavnom nije pokazao nijedan novi naslov, dok je pojmom „homoseksualci“ označen određen broj naslova koji nisu bili prikazani u prvotnoj pretrazi. Rezultati su prikazani u Tablici 3.

Tablica 3: Redoslijed knjižnica prema broju naslova označenih pojmom "homoseksualnost"

NAZIV KNJIŽNICE	BROJ NASLOVA OZNAČEN POJMOM "HOMOSEKSUALNOST"	ZA ODRASLE	ZA DJECU I MLADE	KNJIŽEVNOST
Knjižnica Čabar	24	23	1	12
Knjižnica Bribir	33	33	0	22
Knjižnica Vrbovsko	49	46	3	17
Knjižnica Bakar	51	48	3	10
Knjižnica Cres	52	52	0	29
Knjižnica Kraljevica	56	53	3	31
Knjižnica Delnice	57	54	3	36
Knjižnica Novi Vinodolski	60	59	1	27
Knjižnica Krk	68	66	2	5
Knjižnica Kostrena	69	63	6	12
Knjižnica Crikvenica	73	68	5	41
Knjižnica Rab	74	71	3	33
Knjižnica Viškovo	78	72	6	9
Knjižnica Opatija	102	99	3	41
Knjižnica Mali Lošinj	106	103	3	53
Knjižnica Rijeka	137	128	9	55

Očekivano, najviše je rezultata u Gradskoj knjižnici Rijeka (137 naslova), dok je najmanje u Narodnoj knjižnici Čabar (24 naslova). Najviše LGBTIQ naslova namijenjenih djeci i mladima posjeduje Gradska knjižnica Rijeka (9), a slijede je knjižnice u Viškovu i Kostreni s po 6 naslova, te knjižnica Crikvenica s 5 naslova. Među izlistanim rezultatima, u Gradskoj knjižnici Rijeka 40,1% naslova pripadaju književnosti. Na prvom je mjestu Knjižnica Bribir gdje čak 66,6% naslova pripada književnosti, a slijede je knjižnice Delnice i Crikvenica sa 63,1%, odnosno 56,1% djela književnosti. Najmanji je udio književnosti među LGBTIQ naslovima u knjižnici Krk (7,3%).

Grafikon 1: Udio književnosti među LGBTIQ naslovima po knjižnicama

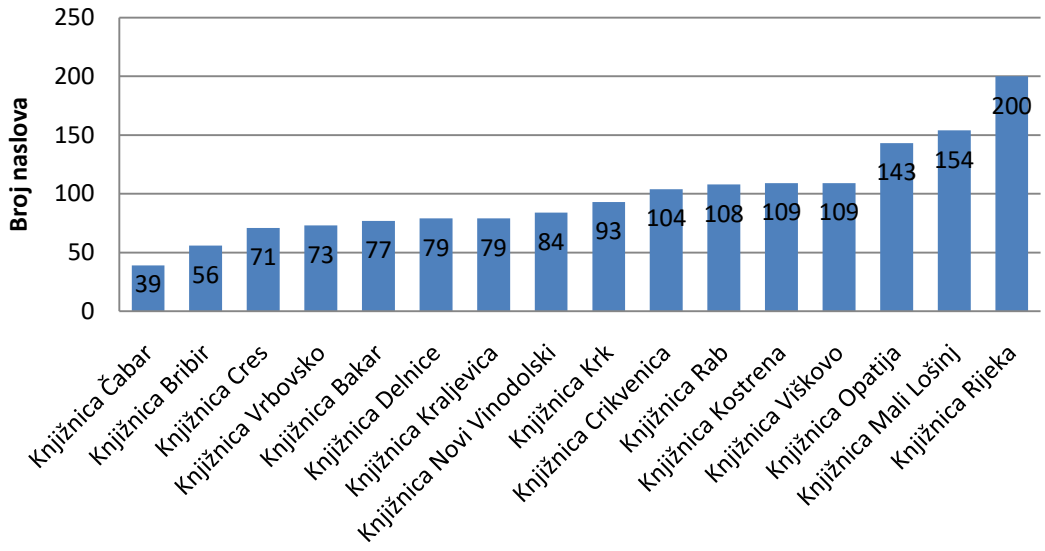
Pretraga po ključnim riječima „lezbijska seksualnost“, „lezbijke“ i „lezbijstvo“ također je dala značaj broj rezultata, odnosno novih naslova koji nisu bili prikazani pod oznakom „homoseksualnost“. Preostale ključne riječi dale su nekoliko ili malo novih LGBTIQ naslova. Rezultati pretrage po ključnim riječima prikazani su u Tablici 4. Za svaku ključnu riječ naveden je broj LGBTIQ naslova, te je prikazan ukupan broj LGBTIQ naslova u fondu knjižnice otkrivenih prema ključnim riječima.

Tablica 4: Broj LGBTIQ naslova po knjižnici i prema ključnim riječima

KLJUČNA RIJEČ											
NAZIV KNJIŽNICE	homoseksualnost (homoseksualci)	lezbijska seksualnost (lezbijke; lezbijstvo)	LGBTIQ osobe	LGBT	biseksualnost	istospolne zajednice	transrodnost	spolni identitet (rodni identitet)	queer teorija	queer	**UKUPAN BROJ LGBTIQ NASLOVA U FONDU**
Knjižnica Rijeka	144	28	2	2	5	1	3	8	4	3	200
Knjižnica Mali Lošinj	109	27	1	1	4	0	1	6	2	3	154
Knjižnica Opatija	108	23	1	1	1	0	1	4	3	1	143
Knjižnica Kostrena	75	21	1	1	5	0	1	4	0	1	109
Knjižnica Viškovo	80	20	1	1	4	0	1	2	0	0	109
Knjižnica Rab	76	23	0	1	3	0	0	3	1	1	108
Knjižnica Crikvenica	75	19	1	2	4	0	0	3	0	0	104
Knjižnica Krk	69	18	0	0	3	0	1	2	0	0	93
Knjižnica Novi Vinodolski	62	16	0	0	2	0	1	2	0	1	84
Knjižnica Delnice	58	14	0	1	4	0	0	2	0	0	79
Knjižnica Kraljevica	59	15	0	0	1	0	1	1	0	2	79
Knjižnica Bakar	53	15	0	1	3	0	1	3	0	1	77
Knjižnica Vrbovsko	52	18	0	0	1	0	0	1	0	1	73
Knjižnica Cres	53	12	0	0	3	0	1	2	0	0	71
Knjižnica Bribir	35	16	0	0	1	0	1	2	0	1	56
Knjižnica Čabar	26	11	1	0	0	0	1	0	0	0	39

Kao što je vidljivo iz Tablice 4, broj LGBTIQ naslova u knjižničnim zbirkama kreće se od 39 do 200. Sedam knjižnica iz uzorka posjeduje više od 100 LGBTIQ naslova, dok samo jedna knjižnica posjeduje manje od 50. Prosječan broj naslova po knjižnici iznosi 98,6.

U nastavku je grafički prikazan redoslijed knjižnica od onih koje posjeduju najmanje LGBTIQ naslova do onih s najvećim brojem LGBTIQ naslova.

Grafikon 2: Redoslijed knjižnica prema ukupnom broju LGBTIQ naslova

Kada se uzme u obzir populacija koju knjižnica uslužuje, za pretpostaviti je da će one u manjim mjestima posjedovati manji broj LGBTIQ naslova. Rezultati uglavnom to i potvrđuju, no postoji nekoliko iznimki. Kao najveće iznenađenje pokazala se Knjižnica Kostrena, koja uslužuje manje od 5000 stanovnika, no posjeduje LGBTIQ zbirku od čak 109 naslova. Za usporedbu, Knjižnica Viškovo, koja uslužuje gotovo 14 i pol tisuća stanovnika, u svojoj zbirci broji isto toliko LGBTIQ naslova. Gradska knjižnica Rijeka kao matična knjižnica PGŽ-a posjeduje svega 200 LGBTIQ naslova, iako uslužuje više od 100.000 stanovnika, dok Knjižnica Mali Lošinj sa samo 50-ak naslova manje uslužuje populaciju od približno 8100 stanovnika.

7.4.2. Pretraživanje prema popisu preporučenih LGBTIQ naslova

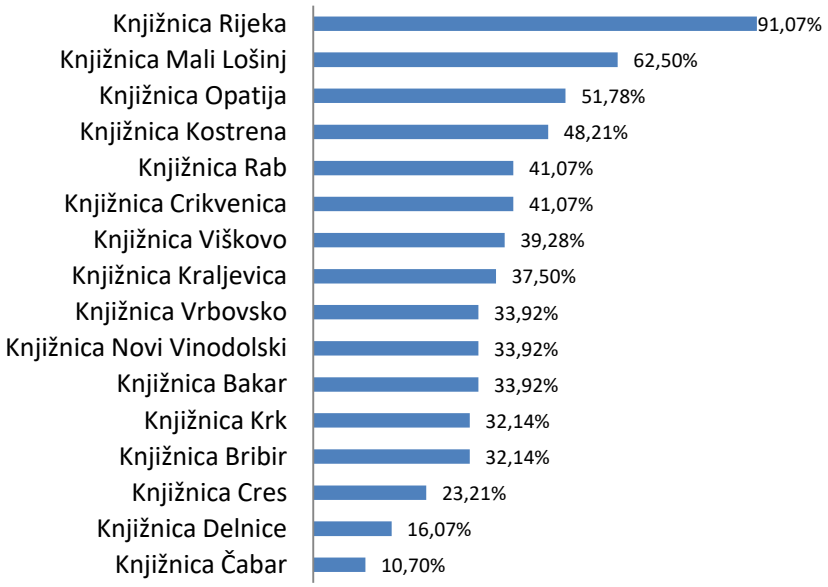
Nakon pretraživanja preporučenih LGBTIQ naslova u Skupnom katalogu knjižnica PGŽ-a, uočeno je da nijedna knjižnica iz uzorka ne posjeduje 100% preporučenih naslova, a sve knjižnice posjeduju bar nekoliko naslova. Prosječan broj preporučenih naslova po knjižnici iznosi 22, što je 39,3%. Čak 13 od 16 knjižnica (81%) u svom fondu ima manje od 50% preporučenih naslova.

Kao što je bilo i za očekivati, Gradska knjižnica Rijeka ima najveći broj naslova, čak 51 od 56 preporučenih, što je visoki postotak od 91,1%. Slijede je knjižnice Mali Lošinj i Opatija, što je dosljedno rezultatima pretrage po ključnim riječima. Mali Lošinj tako ima 35 naslova (ili 62,5%), a Opatija 29 naslova (ili 51,7%). Knjižnica Kostrena zauzela je četvrto mjesto u ovom poretku s 48,2%, što znači da ima manje od polovice preporučenih naslova,

kao i sve ostale knjižnice iz uzorka (njih 12). Rezultati su prikazani u Tablici 5 i na Grafikonu 3.

Tablica 5: Broj preporučenih LGBTIQ naslova po knjižnici

NAZIV KNJIŽNICE	UKUPNO NASLOVA
Knjižnica Rijeka	51
Knjižnica Mali Lošinj	35
Knjižnica Opatija	29
Knjižnica Kostrena	27
Knjižnica Crikvenica	23
Knjižnica Rab	23
Knjižnica Viškovo	22
Knjižnica Kraljevica	21
Knjižnica Bakar	19
Knjižnica Novi Vinodolski	19
Knjižnica Vrbovsko	19
Knjižnica Bribir	18
Knjižnica Krk	18
Knjižnica Cres	13
Knjižnica Delnice	9
Knjižnica Čabar	6

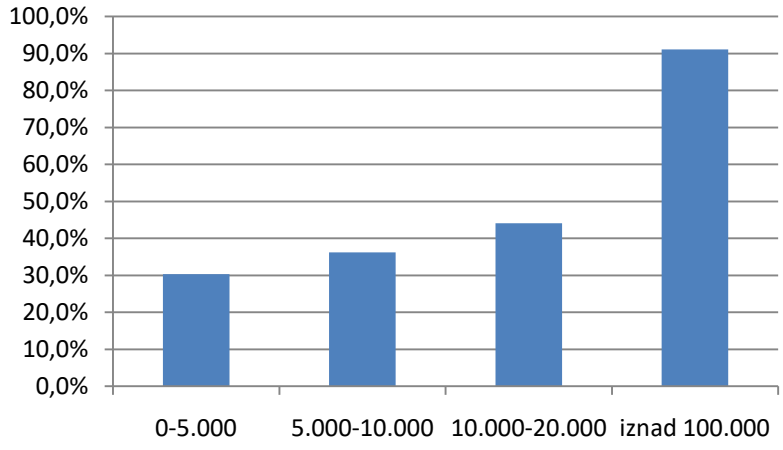
Grafikon 3: Zastupljenost preporučenih LGBTIQ naslova u postotcima po knjižnici

Uzimajući u obzir populaciju, pet knjižnica koje pripadaju tipu VII (do 5.000 stanovnika) posjeduju između 6 i 27 naslova, ili u postotcima između 10,7% i 48,21% naslova, što je vrlo velika razlika od knjižnice do knjižnice. Sedam knjižnica tipa VI (10.000-20.000 stanovnika) posjeduju između 9 i 35 naslova, tj. između 16,1% i 62,5%, što također čini ogromnu razliku među knjižnicama. Tri knjižnice tipa V (10.000-20.000 stanovnika) posjeduju između 22 i 29 naslova, odnosno između 39,2% i 51,7%, pa je ovdje razlika među knjižnicama donekle manja, no ipak ne zanemariva. Knjižnica Viškovo, koja pripada tipu V, smjestila se tek negdje na sredini ukupnog poretka, dok knjižnice Mali Lošinj i Kostrena zauzimaju poprilično visoko mjesto unatoč manjem broju stanovnika koje uslužuju.

Usprkos velikim pojedinačnim odstupanjima, sveukupno gledano uočava se da broj preporučenih LGBTIQ naslova u fondu knjižnice raste s brojem stanovnika koji knjižnica uslužuje, što je vizualno prikazano Tablicom 6 i na Grafikonu 4.

Tablica 6: Prosječan udio preporučenih LGBTIQ naslova s obzirom na populaciju

POPULACIJA	PROSJEČNI POSTOTAK LGBTIQ NASLOVA
0-5.000	30,3%
5.000-10.000	36,2%
10.000-20.000	44%
iznad 100.000	91,1%

Grafikon 4: Prosječan udio preporučenih LGBTIQ naslova s obzirom na populaciju

Što se tiče pojedinačnih naslova s preporučenog popisa, *Farma* Toma Roba Smitha nalazi se u čak 15 knjižnica i zauzima prvo mjesto po zastupljenosti (ne posjeduje je jedino

Knjižnica Čabar). *Nevolje s rodom: feminizam i subverzija identiteta, Nevina samoubojstva* i *Sve je to obitelj* naslovi su koji se nalaze u 14 knjižnica. U Tablici 7 prikazani su naslovi koji se nalaze u više od polovice knjižnica iz uzorka.

Tablica 7: Naslovi zastupljeni u više od 50% knjižnica

NASLOV	BROJ KNJIŽNICA
Farma	15
Sve je to obitelj	14
Nevina samoubojstva	14
Nevolje s rodom: feminizam i subverzija identiteta	14
Charliejev svijet	13
Praksa ljubavi: lezbijska seksualnost i perverzna žudnja	13
Srednji spol	13
Kristalni kardinal	13
San jednog Kelta	13
Spaljeni novac	13
Evanđelje po Mariji	13
Naranče nisu jedino voće	12
Foucault i queer teorija	12
Do isteka zaliha	10
Berlinski ručnik	10
Aimee i Jaguar	9
Seksualnost u Europi 20.stoljeća	9
Linija ljepote	9
Pustolovine Glorije Scott	8
Adolescenti trogloditi	8

Četiri su naslova s popisa narodnim knjižnicama PGŽ-a potpuno nepoznata, a to su *Mletački sokol, Samac, Transgresija roda: spolna/rodna ravnopravnost znači više od binarnosti* i *Prisilna heteroseksualnost i lezbijska egzistencija*. Ovdje valja istaknuti da je naslov *Samac* moguće pronaći u obliku DVD-a u Gradskoj knjižnici Rijeka i Knjižnici Kostrena, te u obliku knjige na talijanskom jeziku u Knjižnici Mali Lošinj. Međutim, nijedna knjižnica ne posjeduje knjigu na hrvatskom jeziku.

Već je spomenuto da su iz udruge „LORI“ za popis preporučene LGBTIQ literature naveli i 15 svojih publikacija. Pretraživanjem Skupnog kataloga knjižnica PGŽ-a utvrđeno je da Gradska knjižnica Rijeka posjeduje četiri navedene publikacije, dok se u ostalim

knjižnicama ne može naći nijedan naslov. Utješno je što se na stranici udruge http://www.lori.hr/hr/zabava/price/43-lori/publikacije-lori/107-publikacije-i-broure mogu pronaći i preuzeti sve njihove publikacije i brošure, pa su LGBTIQ korisnicima dostupne bar na taj način.

7.5. Rasprava

I u prvom i u drugom dijelu istraživanja utvrđene su velike razlike među knjižnicama. Iako se činilo da pojedine knjižnice posjeduju znatan broj LGBTIQ naslova, na primjer Knjižnica Viškovo, kada se uzme u obzir populacija koju ova knjižnica uslužuje, zapravo postaje jasno da je ovaj broj naslova potpuno nedostatan. Kao sušta suprotnost tome pokazala se Knjižnica Kostrena, koja s istim brojem naslova zadovoljava potrebe trostruko manjeg broja stanovnika. Konzervativni pristup u izgradnji LGBTIQ zbirke u Knjižnici Viškovo mogao bi se možda pripisati konzervativnim stavovima samih knjižničara, strahu od reakcije nadležnih ili zajednice, ili osjećaju da u zajednici prevladava antigej atmosfera. Pretpostavka je da je potpora administracije i sredine u kojoj knjižnica djeluje ovdje možda najvažniji faktor koji utječe na izgradnju inkluzivnih zbirki i odabir potencijalno kontroverznih materijala. Veliko je odstupanje uočeno i u Knjižnici Mali Lošinj, koja se po broju LGBTIQ naslova smjestila na drugo mjesto, a uslužuje manju populaciju nego knjižnice Viškovo i Opatija, koje su obje lošije opremljene LGBTIQ naslovima. Ni rezultati Gradske knjižnice Rijeka nisu za pohvalu. Iako ima najveći broj preporučenih LGBTIQ naslova, kao i LGBTIQ naslova općenito, gledajući stanovništvo koje uslužuje može se zaključiti da je broj materijala LGBTIQ sadržaja ipak nedostatan. Knjižnice Cres, Bribir i Čabar najmanje su u uzorku, a i prema broju LGBTIQ naslova zauzimaju zadnja mjesta u poretku. Ove se knjižnice, međutim, ističu velikim udjelom književnosti među LGBTIQ naslovima.

7.6. Ograničenja

Odmah po početku pretraživanja po ključnim riječima uočena je manjkavost ove metode. Naime, jasno je da izabranim ključnim riječima nisu pokriveni svi postojeći pojmovi vezani za LGBTIQ tematiku. Drugi je problem oblik riječi koji se koristi. Na primjer, u ovom se istraživanju rabio termin „homoseksualci“, dakle množina. Time je ostao nepokriven pojam „homoseksualac“, kao i svi oblici ovih riječi kada se dekliniraju po padežima. Dakle, ako određeni naslov nije dobio oznaku o homoseksualnosti kao temi, nego se samo u anotaciji pojavljuje neki od oblika riječi „homoseksualac“, taj je naslov ostao nevidljiv u rezultatima.

Gledajući unatrag, ovom se problemu moglo doskočiti korištenjem samo korijena riječi, čime bi se dobio potpuniji pregled LGBTIQ naslova.

Nadalje, kao i u istraživanjima drugih autora (Boon i Howard, 2004; Hughes-Hassell i sur., 2013), uočen je problem s dodjeljivanjem označitelja pojedinim LGBTIQ naslovima. U nekim slučajevima naslovi LGBTIQ sadržaja nisu označeni kao takvi, a u anotaciji se ne spominju riječi poput „homoseksualnosti“ ili „lezbijstva“, te je stoga ove naslove nemoguće pronaći po ključnim riječima. Primjeri su *Charliejev svijet* Stephena Chbosky, te *Razglednice iz ničije zemlje* Aidana Chambersa. Budući da knjižnice pri katalogizaciji preuzimaju gotove zapise, iste se oznake pojavljuju u katalozima svih knjižnica. S druge strane, nekim je naslovima dodijeljena LGBTIQ oznaka kada to možda i nije primjereno, kao što je slučaj s romanom Damira Zlatara Freya *Kristalni kardinal,* u kojoj autor opisuje svoju traumu iz djetinjstva kada ga je silovao svećenik. Uz oznake *zlostavljana djeca – književna tema, odrastanje, problematično – književna tema, crkva i seksualno zlostavljanje – književna tema,* romanu je dodijeljena i oznaka *homoseksualnost – književna tema.* Ovo se može protumačiti na pogrešan način, te može odaslati krivu poruku LGBTIQ populaciji kako zbog svoje seksualne orijentacije zaslužuju osudu ili kaznu. Bilo bi idealno da su se mogli pročitati ili barem temeljito pregledati svi naslovi dobiveni pretragom po ključnim riječima kako bi se utvrdilo da su zaista LGBTIQ tematike.

I druga korištena metoda, pretraživanje prema popisu preporučene literature, ima svojih nedostataka. Ovom se metodom ne dobiva stvaran uvid u LGBTIQ zbirku neke knjižnice, jer kao što kaže Moss (2008), gotovo 70% LGBTIQ literature ostane neotkriveno ovim načinom pretrage. Još je jedan nedostatak subjektivnost pri sastavljanju popisa, a sam popis ne mora nužno odgovarati potrebama LGBTIQ zajednice. Osim toga, svakodnevno se objavljuju novi naslovi pa popis vrlo brzo zastarijeva.

8. Preporuke za daljnja istraživanja

S obzirom na nedosljednosti u smislu veličine knjižnice i broja LGBTIQ naslova u fondu, bilo bi dobro ispitati faktore koji na to utječu: je li to raznolikost populacije koju knjižnica uslužuje, liberalnost sredine, obrazovanje knjižničnog osoblja, alokacija sredstava za nabavu, praksa izgradnje zbirki, itd.

Neko buduće istraživanje moglo bi ispitati koliki se udio sredstava za nabavu koristi za izgradnju LGBTIQ zbirki, odnosno koliki je udio LGBTIQ naslova među prinovama u

nekoj godini. Također bi bilo zanimljivo vidjeti koliki je udio LGBTIQ naslova u odnosu na cjelokupni fond knjižnice. Intervjui s knjižničarima zaduženim za nabavu pomogli bi shvatiti na koji se način biraju LGBTIQ naslovi, kojim se kriterijima, recenzijama i preporukama vode pri nabavi, te uvažavaju li želje i prijedloge svojih korisnika.

Kao što je istaknuto u poglavlju o metodologiji, u ovom se istraživanju nije bilježio broj primjeraka nekog naslova po knjižnici, kao ni izdanja na drugim jezicima. Također, nije se vodila evidencija o mrežnim izvorima niti podaci o drugim formatima (audiovizualnoj građi, e-knjigama, itd.). Bilo bi zanimljivo provesti detaljnije istraživanje te uključiti sve ove varijable. Moguće je da bi rezultati istraživanja bili znatno drugačiji.

Budući da je sadašnje istraživanje provedeno samo na području Primorsko-goranske županije i to isključivo u narodnim knjižnicama, jasno je da je uzorak premali da bi se rezultati mogli generalizirati. Neko buduće istraživanje moglo bi uključiti narodne knjižnice diljem Hrvatske, a isto je istraživanje moguće ponoviti i na fakultetskim ili srednjoškolskim knjižnicama. Bilo bi korisno istražiti koliko se LGBTIQ materijali posuđuju i koliko ih narodne knjižnice uopće promoviraju. Nadalje, bilo bi dobro ispitati strategije kojima se knjižničari koriste pri katalogizaciji i klasifikaciji građe ne bi li ove materijale učinili vidljivijima ili manje vidljivima u svojim katalozima i samom prostoru knjižnice.

9. Zaključak

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati stanje zbirki narodnih knjižnica Primorsko-goranske županije s obzirom na uključenost LGBTIQ literature, kako bi se utvrdilo koliko one zadovoljavaju informacijske potrebe svojih LGBTIQ korisnika. Rezultati ukazuju na to da je dostupnost LGBTIQ literature u narodnim knjižnicama Primorsko-goranske županije ograničena i nedostatna. Također, utvrđena su velika odstupanja kada je u pitanju opskrbljenost LGBTIQ zbirki i veličina knjižnice. Naime, knjižnice koje uslužuju veći broj stanovnika nemaju nužno i više LGBTIQ naslova u svojim zbirkama. Sve knjižnice, pa i one najmanje, imaju kakve-takve LGBTIQ zbirke, no bilo bi dobro ispitati faktore koji utječu na izgradnju istih. Iako uzorak nije dovoljno velik kako bi se rezultati mogli generalizirati, za pretpostaviti je da je situacija slična u narodnim knjižnicama diljem Hrvatske.

10. Literatura

About the LGBTQ Users Special Interest Group (2019). Preuzeto s https://www.ifla.org/about-lgbtq (2.10.2019.)

American Library Association (2019). Interpretations of the Library Bill of Rights. *College & Research Libraries News*, *29*(6), 166a–166a. https://doi.org/10.5860/crln.29.6.166

Barbarić, A. i Pikić, A. (2017). LGBTIQ Persons - Visible or Invisible Users of Croatian Libraries? / LGBTIQ osobe - vidljivi ili nevidljivi korisnici hrvatskih knjižnica? U Pšenica, D. i Štimac, A. (ur.), *Inovativna knjižnica u službi lokalne zajednice: zbornik radova* (str. 59–69). Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.

Bekić, I. i Dolanjski, P. (2018). Umjetničko-knjižničarsko djelovanje Nesigurne intervencije: LGBTIQ korisnici u narodnim knjižnicama. U Sabolović-Krajina, D. (ur.), *Socijalno inkluzivne knjižnične usluge: zbornik radova* (str. 138–149). Koprivnica: Knjižnica i čitaonica „Fran Galović“.

Berman, S. (2000). *„Inside“ censorship*. Preuzeto s http://www.sanfordberman.org/biblinks/progressive.pdf (10.10.2019.)

Boon, M. H., i Howard, V. (2004). Recent Lesbian/Gay/Bisexual/Transgender Fiction For Teens: Are Canadian Public Libraries Providing Adequate Collections? *Collection Building*, *23*(3), 133–138. https://doi.org/10.1108/01604950410544674

Brendler, B. i sur. (2017). “Provide the Highest Level of Service”: Public Library Collections of LGBTQ* Materials for Adolescents in the United States. *The Journal of Research on Libraries and Young Adults*, *8*(1). Preuzeto s http://www.yalsa.ala.org/jrlya/wp-content/uploads/2017/07/Brendler_Providing-the-Highest_final.pdf (11.9.2019.)

Chapman, E. L. i Birdi, B. (2016). “It’s Woefully Inadequate”: Collections of LGBTQ* Fiction for Teens in English Public Library Services. *The Journal of Research on Libraries and Young Adults*, *7*(29). Preuzeto s http://www.yalsa.ala.org/jrlya/wp-content/uploads/2016/03/Chapman-and-Birdi_Collections-of-LGBTQ-Fiction.pdf (11.9.2019.)

Curry, A. (2005). If I Ask, Will They Answer? Evaluating Public Library Reference Service to Gay and Lesbian Youth. *Reference & User Services Quarterly*, *45*(1), 65–75. Preuzeto s https://www.jstor.org/stable/20864443 (5.9.2019.)

Downey, J. (2005). Public Library Collection Development Issues Regarding the Information Needs of GLBT Patrons. *Progressive Librarian*, (25), 86–95. Preuzeto s http://www.progressivelibrariansguild.org/PL/PL25/086.pdf (11.9.2019.)

Downey, J. (2013). Self-Censorship in Selection of LGBT-Themed Materials. *Reference & User Services Quarterly*, *53*(2), 104–107. https://doi.org/10.5860/rusq.53n2.104

Džoić, Z. (2016). *Queer literatura u narodnim knjižnicama* (diplomski rad). Sveučilište u Zadru. Preuzeto s https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:162:273749 (15.08.2019.)

Etički kodeks Hrvatskog knjižničarskog društva (2012). Preuzeto s http://www.hkdrustvo.hr/hr/eticki_kodeks/ (5.9.2019.)

European Union Agency for Fundamental Rights (2014). *EU LGBT Survey: European Union Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender Survey: Main Results*. Preuzeto s https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-eu-lgbt-survey-main-results_tk3113640enc_1.pdf (4.10.2019.)

Garry, C. P. (2014). *Selection Or Censorship? School Librarians And LGBTQ Resources* (disertacija). Miami University. Preuzeto s https://etd.ohiolink.edu/!etd.send_file?accession=miami1406589992&disposition=inline (13.8.2019.)

Hart, G. i Mfazo, N. (2010). Places for all? Cape Town's Public Library Services to Gays and Lesbians. *South African Journal of Libraries and Information Science*, *76*(2). https://doi.org/10.7553/76-2-73

Hawkins, B. W., Morris, M., Nguyen, T., Siegel, J., i Vardell, E. (2017). Advancing the Conversation: Next Steps for Lesbian, Gay, Bisexual, Trans, and Queer (LGBTQ) Health Sciences Librarianship. *Journal of the Medical Library Association*, *105*(4), 316–327. https://doi.org/dx.doi.org/10.5195/jmla.2017.206

Hughes-Hassell, S., Overberg, E., i Harris, S. (2013). Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, and Questioning (LGBTQ)-Themed Literature for Teens: Are School Libraries

Providing Adequate Collections? *School Library Research, 16*. Preuzeto s http://www.ala.org/aasl/sites/ala.org.aasl/files/content/aaslpubsandjournals/slr/vol16/SLR_LGBTQThemedLiteratureforTeens_V16.pdf (13.8.2019.)

IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice (2011). Drugo hrvatsko izdanje (prema drugomu izmijenjenom izdanju izvornika). Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.

IFLA-in etički kodeks za knjižničare i druge informacijske djelatnike (2012). Preuzeto s https://www.ifla.org/files/assets/faife/codesofethics/croatiancodeofethicsshort.pdf (10.9.2019.)

Jordan, R. (2017). *Fear and Loaning in North Carolina: The Availability and Use of LGBTQ Materials in North Carolina Public High School Libraries* (magistarski rad). University of London. Preuzeto s https://core.ac.uk/download/pdf/147826292.pdf (13.8.2019.)

Joyce, S. i Schrader, A. (1997). Hidden Perceptions: Edmonton Gay Males and the Edmonton Public Library. *Canadian Journal of Information and Library Science*, *22*(1). Preuzeto s https://www.researchgate.net/publication/234558079_Hidden_Perceptions_Edmonton_Gay_Males_and_the_Edmonton_Public_Library (11.9.2019.)

Kazneni zakon: pročišćeni tekst zakona. *Narodne novine,* 125/2011, 144/2012, 56/2015, 61/2015, 101/2017, 118/2018. Preuzeto s https://www.zakon.hr/z/98/Kazneni-zakon (1.10.2019.)

Lezbijska organizacija Rijeka "LORI", (2007). *Prihvaćenost pripadnica i pripadnika seksualnih i rodnih manjina u obitelji: Rezultati istraživanja*. Rijeka: Autor. Preuzeto s https://www.lori.hr/images/stories/download/Istrazivanje_Obitelj_2007.pdf (3.10.2019.)

Lezbijska organizacija Rijeka "LORI", (2016). *Smjernice za suzbijanje homofobije i transfobije te vršnjačkog nasilja na osnovi spolne orijentacije i rodnog identiteta u školama*. Rijeka: Autor. Preuzeto s https://www.lori.hr/images/stories/download/Smjernice-LORI-2016.pdf (3.10.2019.)

Mehra, B. i Braquet, D. (2006). A „Queer“ Manifesto of Interventions for Libraries to „Come Out“ of the Closet! A Study of „Queer“ Youth Experiences during the Coming Out Process. *Libres, 16*(1). Preuzeto s https://www.researchgate.net/publication/238689260_A_Queer_Manifesto_of_Interventions_for_Libraries_to_Come_Out_of_the_Closet_A_Study_of_Queer_Youth_Experiences_during_the_Coming_Out_Process (26.9.2019.)

Mehra, B. i Braquet, D. (2011). Progressive LGBTQ Reference: Coming Out in the 21st Century. *Reference Services Review*, *39*(3), 401–422. https://doi.org/10.1108/00907321111161403

Milković, M. (2013). *Brutalna stvarnost: Istraživanje o nasilju, diskriminaciji i zločinu iz mržnje protiv LGBTIQ osoba u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: Zagreb Pride. Preuzeto s http://www.zagreb-pride.net/new/wp-content/uploads/2016/01/brutalna_stvarnost_hr_web.pdf (10.9.2019.)

Moss, E. (2008). An Inductive Evaluation of a Public Library GLBT Collection. *Collection Building*, *27*(4), 149–156. https://doi.org/10.1108/01604950810913715

Obiteljski zakon. *Narodne novine,* 103/2015. Preuzeto s https://www.zakon.hr/z/88/Obiteljski-zakon (1.10.2019.)

O'Leary, M. (2005). *Pink Perceptions: The Information Needs of Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender Library Users as Perceived by Public Librarians and by the LGBT Communities Within Sheffield UK and Denver CO, USA* (magistarski rad). University of Sheffield. Preuzeto s https://dagda.shef.ac.uk/dispub/dissertations/2004-05/External/Oleary_Meagan_MALib.pdf (11.9.2019.)

Oltmann, S. M. (2016). "They Kind of Rely on the Library": School Librarians Serving LGBT Students. *The Journal of Research on Libraries and Young Adults*, *7*(1), 1–21. Preuzeto s https://uknowledge.uky.edu/slis_facpub/33 (13.8.2019.)

Pikić, A. i Barbarić, A. (2019). Public Libraries in the Eyes of the LGBTIQ Community: the Case of Croatia. *Public Library Quarterly*, 1–25. https://doi.org/10.1080/01616846.2019.1621735

Pojmovnik rodne terminologije prema standardima Europske Unije (2007). Zagreb: Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH. Preuzeto s https://ravnopravnost.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/preuzimanje/biblioteka-ona/Publikacija_Pojmovnik%20rodne%20terminologije%20prema%20standardima%20Europske%20unije.pdf (1.10.2019.)

Pruitt, J. (2010). Gay Men's Book Clubs versus Wisconsin's Public Libraries: Political Perceptions in the Absence of Dialogue. *The Library Quarterly*, *80*(2), 121–141. Preuzeto s https://www.researchgate.net/publication/259707671_Gay_Men's_Book_Clubs_versus_Wisconsin's_Public_Libraries_Political_Perceptions_in_the_Absence_of_Dialogue (10.10.2019.)

Rezultati referenduma o braku 65,87% za, 33,51% protiv (2013). Preuzeto s https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/rezultati-referenduma-o-braku---313423.html (2.10.2019.)

Rothbauer, P. M. i McKechnie, L. E. F. (1999). Gay and Lesbian Fiction for Young Adults: A Survey of Holdings in Canadian Public Libraries. *Collection Building*, *18*(1), 32–39. https://doi.org/10.1108/01604959910256526

Schrader, A. M. (2007). "I Thought I'd Find Myself at the Library": LGBTW Services & Collections in Public and School Libraries. *PNLA Quarterly*, *72*(1-Fall), 4–9. Preuzeto s https://pnla.org/wp-content/uploads/2018/03/volume-72-1-fall-2007.pdf (26.9.2019.)

Schrader, A. M. (2009). Challenging Silence, Challenging Censorship, Building Resilence: LGBTQ Services and Collections in Public, School and Post-Secondary Libraries. *Feliciter*, *55*. Preuzeto s https://www.researchgate.net/publication/28810402_Challenging_Silence_Challenging_Censorship_Building_Resilence_LGBTQ_Services_and_Collections_in_Public_School_and_Post-Secondary_Libraries (11.9.2019.)

Socijalna isključenost (n.d.). U *Hrvatska enciklopedija.* Preuzeto s http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=56929 (3.10.2019.)

Stewart, B. i Kendrick, K. D. (2019). “Hard to Find”: Information Barriers Among LGBT College Students. *Aslib Journal of Information Management*, *71*(5), 601-617. https://doi.org/10.1108/AJIM-02-2019-0040

Terminologija (2010). Preuzeto s https://www.lori.hr/hr/prava-lgbt-osoba/terminologija (3.10.2019.)

Ustav Republike Hrvatske (pročišćeni tekst). *Narodne novine*, 85/2010. Preuzeto s https://www.istra-istria.hr/fileadmin/dokumenti/upravna_tijela/UO_za_tal_nac_zaj/Instrumenti_zastite_ljudskih_prava/III.Nacionalno-unutarnje_zakonodavstvoRH/1.Ustav%2Czakoni/III-1.1.Ustav%20Republike%20Hrvatske.pdf (1.10.2019.)

Waite, J. (2013). *To What Extent Do Public Libraries in the UK Provide Adequate Resources For Trans People?* (magistarski rad). The University of Sheffield. Preuzeto s http://dagda.shef.ac.uk/dispub/dissertations/2012-13/External/Waite_J_Y74.pdf (20.9.2019.)

Walker, J. i Bates, J. (2015). Developments in LGBTQ Provision in Secondary School Library Services Since the Abolition of Section 28. *Journal of Librarianship and Information Science*, *48*(3). https://doi.org/10.1177/0961000614566340

Wexelbaum, R. S. (2015). Censorship of Online LGBTIQ Content in Libraries. *Library Faculty Publications,* 47. Preuzeto s http://repository.stcloudstate.edu/lrs_facpubs/47 (11.9.2019.)

Williams, G. i Deyoe, N. (2014). Diverse Population, Diverse Collection? Youth Collections in the United States. *Technical Services Quarterly*, *31*(2), 97–121. https://doi.org/10.1080/07317131.2014.875373

Williams, G. i Deyoe, N. (2015). Controversy and Diversity: LGBTQ Titles in Academic Library Youth Collections. *Library Resources & Technical Services*, *59*(2), 62–71. https://doi.org/10.5860/lrts.59n2.62

Zakon o ravnopravnosti spolova: pročišćeni tekst zakona. *Narodne novine*, 82/2008, 69/2017. Preuzeto s https://www.zakon.hr/z/388/Zakon-o-ravnopravnosti-spolova (1.10.2019.)

Zakon o suzbijanju diskriminacije: pročišćeni tekst zakona. *Narodne novine*, 85/2008, 112/2012. Preuzeto s https://www.zakon.hr/z/490/Zakon-o-suzbijanju-diskriminacije (1.10.2019.)

Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola. *Narodne novine,* 92/2014, 98/2019. Preuzeto s https://www.zakon.hr/z/732/Zakon-o-%C5%BEivotnom-partnerstvu-osoba-istog-spola (1.10.2019.)

11. Popis kratica

ALA – Američko knjižničarsko društvo (*American Library Association*)

FRA – Agencija Europske unije za temeljna prava (*European Union Agency for Fundamental Rights*)

HKD – Hrvatsko knjižničarsko društvo

IFLA –Međunarodni savez knjižničarskih društava i ustanova (*International Federation of Library Associations and Institutions*)

LGBTIQ – lezbijke, gay, biseksualne, transrodne, interseksualne i queer osobe

LORI – Lezbijska organizacija Rijeka "LORI"

OPAC – javno dostupan knjižnični računalni katalog (*Online Public Access Catalogue*)

PGŽ – Primorsko-goranska županija

12. Popis tablica

Tablica 1: Narodne knjižnice PGŽ-a prema tipu

Tablica 2: Popis preporučenih LGBTIQ naslova

Tablica 3: Redoslijed knjižnica prema broju naslova označenih pojmom "homoseksualnost"

Tablica 4: Broj LGBTIQ naslova po knjižnici i prema ključnim riječima

Tablica 5: Broj preporučenih LGBTIQ naslova po knjižnici

Tablica 6: Prosječan udio preporučenih LGBTIQ naslova s obzirom na populaciju

Tablica 7: Naslovi zastupljeni u više od 50% knjižnica

13. Popis grafikona

Grafikon 1: Udio književnosti među LGBTIQ naslovima po knjižnicama

Grafikon 2: Redoslijed knjižnica prema ukupnom broju LGBTIQ naslova

Grafikon 3: Zastupljenost preporučenih LGBTIQ naslova u postotcima po knjižnici

Grafikon 4: Prosječan udio preporučenih LGBTIQ naslova s obzirom na populaciju

14. Prilozi

Prilog 1: Popis knjižnica Primorsko-goranske županije s podacima za 2018.

NAZIV KNJIŽNICE	POPULACIJA KOJU KNJIŽNICA USLUŽUJE	BROJ AKTIVNIH KORISNIKA
Gradska knjižnica Bakar	8279	554
Gradska knjižnica Crikvenica	11122	1776
Gradska knjižnica i čitaonica Ivana Gorana Kovačića Vrbovsko	5076	372
Gradska knjižnica i čitaonica Frane Petrića Cres	2879	599
Gradska knjižnica i čitaonica Mali Lošinj	8116	1815
Gradska knjižnica Krk	6281	1011
Gradska knjižnica Rab	8065	701
Gradska knjižnica Rijeka	128624	26675
Knjižnica „Vid Omišljanin“ Omišalj	2983	321
Knjižnica Čavle	7220	1369
Narodna čitaonica i knjižnica Novi Vinodolski	5113	488
Narodna knjižnica " Ivan Žagar" Čabar	3770	122
Narodna knjižnica i čitaonica Bribir	3577	243
Narodna knjižnica i čitaonica Delnice	5952	972
Narodna knjižnica i čitaonica Halubajska zora Viškovo	14445	1408
Narodna knjižnica i čitaonica Kraljevica	4618	511
Narodna knjižnica Kostrena	4180	561
Gradska knjižnica i čitaonica Viktor Car Emin Opatija	11659	4499
Knjižnica Kastav	10440	573
Knjižnica Lovran	4101	603
Knjižnica Matulji	11246	1242
Knjižnica Mošćenička Draga	1535	179

Prilog 2: Molba upućena LGBTIQ udrugama i organizacijama

Poštovani,

zovem se Sanja Žalac Čičak i apsolventica sam na izvanrednom studiju bibliotekarstva u Zagrebu. Pišem diplomski rad na temu LGBTIQ literature u narodnim knjižnicama Primorsko-goranske županije. Cilj mi je istražiti koliko narodne knjižnice razvijaju LGBTIQ zbirke te koliko zadovoljavaju informacijske potrebe svojih LGBTIQ korisnika.

Voljela bih, uz Vašu pomoć, sastaviti popis naslova koje bi svaka narodna knjižnica trebala imati u svojoj zbirci. Stoga Vas molim za pomoć jer vjerujem da svojim znanjem i iskustvom možete pridonijeti provedbi ovog istraživanja.

Ukoliko ste voljni sudjelovati, molila bih Vas da sastavite i pošaljete mi popis od 20-ak naslova prema sljedećim kriterijima:

1. Djela/navedeni naslovi moraju biti na hrvatskom jeziku (u originalu ili prevedena na hrvatski)
2. Mogu biti iz područja književnosti (fikcije) ili publicistike (biografije, stručna i znanstvena literatura, priručnici, itd.)
3. Mogu biti namijenjeni bilo kojoj dobnoj skupini (djeci, mladima, odraslima)
4. Glavni lik treba biti LGBTIQ osoba, ili je LGBTIQ odnos glavna priča (ne spominje se samo usput).

Ako imate bilo kakvih dodatnih pitanja, slobodno me kontaktirajte.
Zahvaljujem na Vašem vremenu i trudu.

Srdačno,
Sanja Žalac Čičak

15. Sažetak

Iako se u javnosti sve više govori o temama važnim za LGBTIQ populaciju, ne može se negirati stigmatizacija koja i dalje okružuje ovu skupinu. Težimo li slobodi i sveopćem napretku društva, neophodno je riješiti se konzervativnih stajališta poput onoga da je homoseksualnost bolest. Ovdje u prvi plan dolazi uloga narodne knjižnice čije se djelovanje zasniva se na jednakosti pristupa svima, uključujući dakako i LGBTIQ populaciju. Izgradnja inkluzivnih zbirki izazov je s kojim se suočavaju sve knjižnice, a koliko je LGBTIQ literatura zastupljena u narodnim knjižnicama Primorsko-goranske županije, te koliko one svojim zbirkama zadovoljavaju informacijske potrebe svojih LGBTIQ korisnika? Pretražujući online kataloge 16 narodnih knjižnica iz uzorka po ključnim riječima i prema popisu preporučenih LGBTIQ naslova nastojalo se odgovoriti na ovo pitanje. Rezultati su pokazali da su LGBTIQ zbirke narodnih knjižnica nedostatne, osobito kada se uzme u obzir broj stanovnika koji pojedine knjižnice uslužuju. Iako u odabranom uzorku Gradska knjižnica Rijeka ima najpotpuniju LGBTIQ zbirku, može se reći da i ovdje postoji još puno mjesta za napredak. Uočene su velike razlike od knjižnice do knjižnice u pogledu broja LGBTIQ naslova, pa bi bilo dobro ispitati faktore koji na to utječu.

Ključne riječi: LGBTIQ literatura, narodne knjižnice, LGBTIQ korisnici, Primorsko-goranska županija

16. Summary

Although the awareness of the public has risen about the issues relevant to LGBTIQ population, there are still many forms of social stigma surrounding them. If we strive toward the freedom and the welfare of the society, one must get rid of a conservative attitude that homosexuality is a disease. Emphasized here is the role of the public library in providing equal access to all, including LGBTIQ people. Building inclusive collections is a challenge that all libraries face, but to what extent do public libraries in the Primorje-Gorski Kotar County provide LGBTIQ resources and how much do their collections meet the information needs of LGBTIQ patrons? Using keyword search and the checklist of recommended LGBTIQ titles, online catalogues of 16 public libraries from the sample were examined. The results suggest that public libraries' LGBTIQ collections are limited, especially when considering the population these libraries serve. Although Rijeka City Library has the most complete LGBTIQ collection, there is still plenty of room for improvement. There have been significant differences from library to library in terms of the number of LGBTIQ titles, thus it would be useful to examine the factors influencing it.

Keywords: LGBTIQ literature, public libraries, LGBTIQ patrons, Primorje-Gorski Kotar County